

มโนอุปลักษณ์บุญและบาปในหนังสือธรรมะร่วมสมัยภาษาไทย*

บุรณิน สุพรรณราช**

ศิริพร รักดีผาสุข***

รับบทความ: 4 มีนาคม 2568

แก้ไขบทความ: 4 เมษายน 2568

ตอบรับ: 22 เมษายน 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามโนอุปลักษณ์บุญและบาปในหนังสือธรรมะร่วมสมัยภาษาไทยตามแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชาน โดยเก็บข้อมูลจากหนังสือธรรมะร่วมสมัยภาษาไทยที่เผยแพร่ในช่วง พ.ศ. 2550-2565 ผลการศึกษาสะท้อนมโนทัศน์เกี่ยวกับบุญและบาป แบ่งเป็นมโนอุปลักษณ์บุญ จำนวน 8 มโนอุปลักษณ์ ได้แก่ 1. [บุญ คือ วัตถุสิ่งของ] 2. [บุญ คือ พลังงาน] 3. [บุญ คือ เงินทุน] 4. [บุญ คือ ตัวช่วย] 5. [บุญ คือ อาหาร] 6. [บุญ คือ เครื่องชำระล้าง] 7. [บุญ คือ น้ำ] และ 8. [บุญ คือ พืช] และมโนอุปลักษณ์บาป จำนวน 6 มโนอุปลักษณ์ ได้แก่ 1. [บาป คือ วัตถุสิ่งของ] 2. [บาป คือ สิ่งสกปรก] 3. [บาป คือ สสารที่มีฤทธิ์] 4. [บาป คือ แผล] 5. [บาป คือ สิ่ง

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิตเรื่อง มโนอุปลักษณ์บุญและบาปในพระไตรปิฎกและหนังสือธรรมะร่วมสมัยภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** นิสิตหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (อีเมล: Buranin.sup@gmail.com)

*** รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (อีเมล: spr1141@hotmail.com)

คุณธรรม] และ 6. [บาป คือ หนี้สิน] มโนอุปลักษณะบุญและบาปเหล่านี้ไม่เพียงแต่จะช่วยอธิบายแนวคิดบุญและบาปที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมเท่านั้น แต่ยังชี้ให้เห็นแนวทางการประยุกต์ใช้มโนอุปลักษณะเพื่อให้ธรรมะในพระไตรปิฎกเข้าถึงได้ง่ายโดยการเชื่อมโยงเข้ากับชีวิตประจำวันของผู้คนและนำเสนอผ่านหนังสือธรรมะร่วมสมัย ทั้งนี้ยังเป็นการสืบทอดและปรับวิธีการนำเสนอของแนวคิดบุญและบาปโดยใช้แบบเปรียบเทียบ (source domain) ที่ใกล้ตัวมากขึ้น อันนำไปสู่การขยายรายละเอียดและความหมายของแนวคิดบุญและบาปให้เข้าใจได้อย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับโลกปัจจุบัน

คำสำคัญ: บุญ, บาป, มโนอุปลักษณะ

Conceptual Metaphors of PUÑÑA and PAPA In Contemporary Thai Dharma Books*

Buranin Suphannarach**

Siriporn Phakdeephassook***

Received: March 4, 2025

Revised: April 4, 2025

Accepted: April 22, 2025

Abstract

This article aims to study the conceptual metaphors of PUÑÑA and PAPA in contemporary Thai Dharma books. The data were collected from contemporary Thai Dharma books published between 2007 and 2022. The findings reveal conceptualizations of PUÑÑA and PAPA, categorized into eight conceptual metaphors for PUÑÑA: (1) [PUÑÑA is an object], (2) [PUÑÑA is energy], (3) [PUÑÑA is money], (4) [PUÑÑA is aid or support],

* This article is part of a master's thesis entitled *Conceptual Metaphors of PUÑÑA and PAPA in the Tripitaka and Contemporary Thai Dharma Books*, Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University

** Master's student, Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University (Email: Buranin.sup@gmail.com)

*** Associate Professor, Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University (Email: spr1141@hotmail.com)

(5) [PUÑÑA is food], (6) [PUÑÑA is a cleansing agent], (7) [PUÑÑA is water], and (8) [PUÑÑA is a plant]. Meanwhile, six conceptual metaphors for PAPA were identified: (1) [PAPA is an object], (2) [PAPA is dirt], (3) [PAPA is a potent substance], (4) [PAPA is a wound], (5) [PAPA is a burden], and (6) [PAPA is debt]. These conceptual metaphors of PUÑÑA and PAPA not only serve to concretize abstract moral concepts, but also illustrate how metaphors can be applied to make the Dhamma in the Tripitaka more accessible by linking it to people's everyday lives and presenting it through contemporary Dharma literature. Moreover, they reflect a process of transmission and adaptation in presenting traditional religious concepts by employing source domains that are more familiar and relatable, thereby expanding and systematizing the meanings of PUÑÑA and PAPA in ways that align with the modern world.

Keywords: PUÑÑA, PAPA, conceptual metaphors

บทนำ

บุญและบาปเป็นแนวคิดสำคัญในพุทธศาสนาและเป็นพื้นฐานในการกำหนดวิถีชีวิตของชาวพุทธตั้งแต่อดีต แนวคิดเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงคำสอนทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยธำรงสังคมและจรรโลงจิตใจของผู้คน การถ่ายทอดแนวคิดบุญและบาปดังกล่าวที่ไม่มีทั้งรูปร่างและหน้าตา ไม่สามารถสัมผัสหรือจับต้องได้เพราะมีความเป็นนามธรรมสูงให้มีความเป็นรูปธรรมและเข้าใจได้ง่ายมากขึ้น เพื่อให้คนในสังคมได้เรียนรู้และส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นโดยใช้ภาษาเป็นสื่อกลางได้นั้น จำเป็นต้องนำมาเปรียบเทียบกับสิ่งต่าง ๆ ที่มีความเป็นรูปธรรมมากกว่า กล่าวคือเป็นการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรมจากสิ่งที่มีมนุษย์เห็นว่ามีความเป็นรูปธรรมมากกว่า ดังแนวคิดอุปลักษณ์ตามทฤษฎีอรรถศาสตร์ปริชาน (cognitive semantics) ของเลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980) ซึ่งกล่าวว่ามนุษย์มีระบบความคิดในการนำสิ่งที่ตนมีประสบการณ์มาก่อนและคุ้นเคยมากกว่ามาอธิบายสิ่งที่ตนคุ้นเคยน้อยกว่าผ่านการใช้ภาษา ซึ่งสามารถพบได้ในชีวิตประจำวัน ปรากฏผ่านประจักษ์รูปแบบต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ คนในสังคมไทยจึงนำแนวคิดอุปลักษณ์มาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการทำให้สิ่งที่เป็นามธรรมกลายเป็นรูปธรรมที่เข้าใจง่าย โดยเปรียบบุญและบาปในรูปแบบต่าง ๆ เช่น วัตถุสิ่งของ พลังงาน สิ่งสกปรก บาดแผล ทั้งนี้เพื่อช่วยให้ผู้คนสามารถเข้าถึงและซึมซับแก่นแท้ของแนวคิดบุญและบาปในพุทธศาสนาได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยเห็นว่ากลุ่มข้อมูลที่น่าสนใจศึกษาคือหนังสือธรรมะร่วมสมัยภาษาไทย ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีความร่วมสมัยและเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาโดยตรง เพราะผู้เขียนหนังสือธรรมะส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์ที่บวชเรียนเป็นเวลานานและมีชื่อเสียงในการอบรมสั่งสอนธรรมะ หรือฆราวาสที่มีความเลื่อมใสในพุทธศาสนาและได้ศึกษาเรื่องหลักธรรมคำสอนจนเชี่ยวชาญก่อนนำมาเขียนเพื่อถ่ายทอดแนวคิดและสื่อสารให้คนยุคใหม่ได้เข้าใจถึงหลักธรรม ผู้เขียนจึงต้องคำนึงถึงความทันสมัย การตอบโจทย์การตลาด และความสามารถในการดึงดูดความสนใจของผู้อ่านให้เลือกซื้อหนังสือได้ จากการสำรวจกลุ่มข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยพบโมโนอุปลักษณ์บุญและบาปที่น่าสนใจดังตัวอย่าง

- (1) ...บุญที่ทำไว้ตลอดเวลาจึงเป็นเสมือน “**เงินฝากประจำแบบพิเศษอยู่ในธนาคารสวรรค์**” ที่สามารถ**เบิกถอนมาใช้**ได้ตลอดเวลาและ**เต็มจำนวน**ด้วย...

(จิตตวชิระ, 2554, น. 22)

- (2)หลังจากที่ตายไปก็ยังต้อง**ชดใช้**บาปในนรก...

(จิตกาล และอมตะ เทพรักษา, 2564, น. 61)

มโนอุปลักษณะบุญและบาปในหนังสือธรรมะร่วมสมัยภาษาไทยทำให้เห็นมุมมองของบุญและบาปซึ่งเป็นแนวคิดที่หลายคนคุ้นเคยกันดี แต่ทั้งสองคำต่างก็มีการใช้มโนอุปลักษณะที่หลากหลายซึ่งแสดงให้เห็นถึงการใช้แบบเปรียบเทียบที่มีความร่วมสมัยมากขึ้นจากแบบเปรียบเทียบในพระไตรปิฎกซึ่งเป็นคัมภีร์ที่รวบรวมคำสอนในพุทธศาสนาจากตัวอย่างที่ (1)-(2) มโนอุปลักษณะที่ใช้แบบเปรียบเทียบว่า [บุญ คือ เงินทุน] และ [บาป คือ หนี้สิน] ทั้งสองมโนอุปลักษณะมีลักษณะร่วมกันคือเป็นการใช้เงินเป็นแบบเปรียบเทียบ แต่ว่างกันที่บุญเป็นเงินทุนสะสมให้ประโยชน์แก่ผู้ถือครอง และบาปเป็นหนี้สินที่ต้องชดใช้ แสดงให้เห็นอิทธิพลของเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันที่ผู้คนในสังคมต้องดิ้นรนใช้ชีวิตหารายได้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน นอกจากนี้ ถ้อยคำอุปลักษณะที่เปรียบเทียบการทำบุญคือการฝากธนาคารสวรรค์ไว้ ยังทำให้คนเข้าใจแนวคิดของการสะสมผลบุญเพื่ออนาคตได้ง่ายและมีความใกล้ชิดตัวมากขึ้น

จากการทบทวนข้อมูลสถานภาพงานวิจัยด้านอุปลักษณะ พบงานวิจัยที่ศึกษาอุปลักษณะอันเกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัยนี้ ได้แก่ งานวิจัยของสิริมา เชิงเขาวัว (2556) ที่ได้ศึกษาเรื่อง **อุปลักษณะเกี่ยวกับธรรมะในปาฐกถาธรรมของพุทธทาสภิกขุ** งานวิจัยของอำนาจ ปักขาสุข (2559) ที่ได้ศึกษาเรื่อง **มโนอุปลักษณะเกี่ยวกับบุญในภาษาไทย: กรณีศึกษากลุ่มสาธารณะในเฟซบุ๊ก** งานวิจัยของอำนาจ ปักขาสุข และสมชาย สำเนียงงาม (2561) ที่ได้ศึกษาเรื่อง **อุดมการณ์เชิงธุรกิจในงานกิจกรรมเกี่ยวกับบุญในหนังสือ**

ธรรมะ: ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและอุดมการณ์ งานวิจัยของเอกพล ดวงศรี (2561) ที่ได้ศึกษาเรื่อง กรรม: อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ที่สะท้อนความเชื่อในสังคมไทย และงานวิจัยของธนพล เอกพจน์ (2566) ที่ได้ศึกษาเรื่อง อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์บาปในภาษาไทย อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบงานวิจัยที่ศึกษามโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับแนวคิดอื่นในศาสนา เช่น กรรม ความตาย ชีวิต ธรรมะ ขณะเดียวกันแม้จะมีงานวิจัยบางเรื่องที่ศึกษามโนอุปลักษณ์บุญหรือบาป แต่งานวิจัยเหล่านั้นเก็บข้อมูลจากแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น โซเชียลมีเดีย บทสนทนาในเว็บไซต์ หรือสื่อสมัยใหม่ ที่แม้จะสะท้อนการใช้ภาษาของคนรุ่นใหม่ได้ดี แต่ยังขาดการเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดทางศาสนาในเชิงลึก อันเป็นรากฐานของแนวคิดดังกล่าวในสังคมไทย ดังนั้นจะเห็นได้ว่ายังไม่มีงานวิจัยใดที่ศึกษามโนอุปลักษณ์ของบุญและบาปโดยตรงในหนังสือธรรมะ ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่สะท้อนระบบคิดเชิงศีลธรรมและหลักคำสอนของพุทธศาสนาอย่างชัดเจน ผู้วิจัยเห็นว่างานวิจัยนี้ไม่เพียงแต่จะเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจแนวคิดบุญและบาปในระดับมโนทัศน์ได้อย่างลึกซึ้งและเป็นระบบมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังแสดงให้เห็นการใช้อุปลักษณ์เพื่อถ่ายทอดและเชื่อมโยงแนวคิดบุญและบาปกับชีวิตประจำวันของผู้คนในยุคปัจจุบันที่แตกต่างกันไปตามบริบทของบุคคลและยุคสมัย ซึ่งสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของค่านิยม วัฒนธรรม และความเชื่อในสังคมไทย

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษามโนอุปลักษณ์บุญและบาปในหนังสือธรรมะร่วมสมัยภาษาไทยตามแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชาน

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อรรถศาสตร์ปริชาน (cognitive semantics) เป็นแนวคิดที่อธิบายว่าความหมายของภาษาไม่ได้แยกขาดจากประสบการณ์ของมนุษย์ แต่มีรากฐานมาจากกระบวนการคิด การรับรู้ และการปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก โดยเน้นว่าภาษาสะท้อน

มโนทัศน์ที่มนุษย์ใช้จัดระเบียบในจิตใจมากกว่าจะเป็นเพียงระบบของสัญลักษณ์หรือโครงสร้างทางภาษา (Evans & Green, 2006, p. 157) หนึ่งในแนวคิดสำคัญของอรรถศาสตร์ปริชานคืออุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual metaphor) ซึ่งเลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 2003, pp. 3-6) เป็นผู้เสนอแนวทางการศึกษาอุปลักษณ์ตามแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชาน (cognitive semantics) อุปลักษณ์เป็นการทำความเข้าใจและเรียนรู้สิ่งหนึ่งในแง่ของอีกสิ่งหนึ่ง หรืออาจหมายถึงการทำความเข้าใจและเรียนรู้สิ่งที่เป็นามธรรมผ่านสิ่งที่มีความเป็นรูปธรรมมากกว่า

ในการศึกษาอุปลักษณ์ตามแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชาน (cognitive semantics) นั้น เลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 2003, p. 7) ได้แบ่งอุปลักษณ์ออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ 1. ระดับถ้อยคำ หรือเรียกว่า ถ้อยคำอุปลักษณ์ (metaphorical expressions) และ 2. ระดับมโนทัศน์ หรือเรียกว่า มโนอุปลักษณ์ (conceptual metaphor) อุปลักษณ์ทั้งสองระดับมีความสัมพันธ์กัน เพราะโดยพื้นฐานของมนุษย์มีระบบความคิดที่เป็นอุปลักษณ์ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้ถ้อยคำและภาษาที่ใช้ในการสื่อสารปรากฏอุปลักษณ์ด้วยเช่นกัน ดังนั้น อุปลักษณ์คือการทำความเข้าใจวงมโนทัศน์ (conceptual domain) ซึ่งมีทั้งหมดสองวงมโนทัศน์ มโนทัศน์ที่ต้องการจะทำความเข้าใจมีความเป็นนามธรรมมากกว่า จึงต้องนำอิกวงมโนทัศน์หนึ่งซึ่งมีลักษณะที่เป็นรูปธรรมมากกว่ามาใช้ เพื่อให้สามารถเข้าใจวงมโนทัศน์เดิมมากยิ่งขึ้น เรียกวิธีคิดเชิงเปรียบเทียบนี้ว่ามโนอุปลักษณ์ แสดงให้เห็นในรูปแบบของ [A IS B]

แนวคิดเรื่องอุปลักษณ์นั้นได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากนักภาษาศาสตร์หลายท่าน โดยเลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 2003, pp. 3-6) เสนอว่าอุปลักษณ์มิใช่เพียงกลวิธีทางภาษา แต่เป็นโครงสร้างทางความคิดที่ช่วยให้มนุษย์เข้าใจสิ่งที่เป็นามธรรมผ่านสิ่งที่มีรูปธรรม ต่อมา Gibbs (2006, pp. 20-22) ได้ขยายแนวคิดดังกล่าว โดยชี้ให้เห็นว่าการทำความเข้าใจอุปลักษณ์เกิดจากกระบวนการจำลองประสบการณ์ในจิตใจ (embodied simulation) ซึ่งอาศัยประสบการณ์ของร่างกายเป็นพื้นฐานในการสร้างและประมวลผลความหมายทางภาษา อีกทั้งยังเป็นกระบวนการที่

เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติและไม่รู้ตัว ในขณะที่โคเวเซส (Kövecses, 2002, pp. 65-70; 2010, pp. 233-236) ได้พัฒนาแนวคิดเพิ่มเติม โดยเน้นความหลากหลายของอุปลักษณ์ในบริบททางวัฒนธรรมและสังคม และเสนอว่าแม้อุปลักษณ์บางประเภทจะมีลักษณะร่วมกันในระดับสากล แต่อุปลักษณ์ก็สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของภาษา วัฒนธรรม และสถานการณ์การสื่อสาร เช่น แนวคิดเรื่องความรักที่เปรียบเทียบต่างกันในแต่ละวัฒนธรรม อาทิ ความรักคือไฟ (passion) หรือ ความรักคือการดูแล (nurturing) แม้ทั้งสามแนวคิดจะกล่าวตรงกันว่าอุปลักษณ์เป็นกลไกสำคัญของกระบวนการคิด แต่มีจุดเน้นที่แตกต่างกันในด้านโครงสร้างทางมนทัศน์ กระบวนการทางจิต และความแปรเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ตามลำดับ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวคิดของเลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 2003) เป็นกรอบแนวคิดหลักในการวิเคราะห์ เนื่องจากเป็นแนวคิดพื้นฐานที่วางรากฐานให้กับการศึกษาภาษาในฐานะที่สัมพันธ์กับกระบวนการคิดของมนุษย์

ผู้วิจัยได้สำรวจ ศึกษา และรวบรวมข้อมูลงานวิจัยที่ใช้ทฤษฎีอุปลักษณ์วิเคราะห์กลุ่มข้อมูลที่เป็นแนวคิดทางศาสนา ซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาอุปลักษณ์บุญและบาปในหนังสือธรรมะร่วมสมัยภาษาไทย ได้แก่ (1) งานวิจัยที่เก็บข้อมูลจากหนังสือธรรมะ เช่น งานวิจัยของปิยภรณ์ ออบแพทย์ (2552) ที่ได้ศึกษาเรื่องอุปลักษณ์เกี่ยวกับชีวิตในหนังสือธรรมะ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมนทัศน์เกี่ยวกับชีวิต และวิเคราะห์หน้าที่ของมนอุปลักษณ์เกี่ยวกับชีวิตในหนังสือธรรมะ พบมนอุปลักษณ์ 15 มโนอุปลักษณ์ ได้แก่ 1. [ชีวิต คือ การเดินทาง] 2. [ชีวิต คือ การต่อสู้/สงคราม] 3. [ชีวิต คือ ทรัพยากร] 4. [ชีวิต คือ ธุรกิจ] 5. [ชีวิต คือ ภาระ/สถานที่ปิดล้อม] 6. [ชีวิต คือ สิ่งที่ไม่คงทน] 7. [ชีวิต คือ การศึกษา] 8. [ชีวิต คือ ต้นไม้] 9. [ชีวิต คือ ละคร] 10. [ชีวิต คือ กีฬา] 11. [ชีวิต คือ สิ่งปลูกสร้าง] 12. [ชีวิต คือ แสงเทียน/แสงตะเกียง] 13. [ชีวิต คือ สัตว์ไม่เชื่อง] 14. [ชีวิต คือ สิ่งที่มีปริมาณ/ความยาว] และ 15. [ชีวิต คือ สิ่งที่ต้องขัดเกลาเพิ่ม] มโนอุปลักษณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นมุมมองเกี่ยวกับชีวิตตามแนวทางพุทธศาสนาหลายประการ เช่น ธรรมะ

เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต ทุกชีวิตต้องประสบปัญหาอุปสรรค การเกิด-ตายเป็นของคู่กัน และความตายเกิดขึ้นได้ทุกขณะ ควรกำหนดเป้าหมายหรือวางแผนในการใช้ชีวิต งานวิจัยของยมลภัทร ภัทรคุปต์ (2553) ที่ได้ศึกษาเรื่อง *อุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะ* โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุปลักษณ์ หน้าที่ของอุปลักษณ์ความตายและองค์ประกอบการสื่อสารตามแนวคิดทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารของหนังสือธรรมะ พบมโนอุปลักษณ์ 14 มโนอุปลักษณ์ ได้แก่ 1. [ความตาย คือ การเดินทาง] 2. [ความตาย คือ ข้าศึกศัตรู] 3. [ความตาย คือ การดับของไฟ/แสงสว่าง] 4. [ความตาย คือ วัตถุ] 5. [ความตาย คือ การศึกษา] 6. [ความตาย คือ การแตกของสิ่งที่เปราะบาง] 7. [ความตาย คือ การสูญเสียสิ่งมีค่า] 8. [ความตาย คือ การลงสู่เบื้องล่าง] 9. [ความตาย คือ ภัยพิบัติ] 10. [ความตาย คือ มิตร] 11. [ความตาย คือ การخذใช้หนี้/การคืน] 12. [ความตาย คือ การพังของบ้าน] 13. [ความตาย คือ เพชฌฆาต] 14. [ความตาย คือ การตายของพืช] 15. [ความตาย คือ สัตว์ร้าย] 16. [ความตาย คือ การนอน] และ 17. [ความตาย คือ การปิดฉาก] แสดงให้เห็นว่าถ้อยคำอุปลักษณ์สะท้อนมุมมอง 4 ประการ ได้แก่ 1. มนุษย์ไม่ได้เป็นอมตะ 2. ชีวิตและความตายไม่ใช่สิ่งที่ตรงกันข้ามกัน 3. ทุกคนควรเชื่อถือศรัทธาหันมาศึกษาธรรมะปฏิบัติธรรม และ 4. ความตายไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัวเสียทีเดียว หากสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อความตายได้ก็จะต้องไม่มีความทุกข์ (2) งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับบุญและบาป เช่น งานวิจัยของอำนาจ ปึกษาสุข (2559) ที่ได้ศึกษาเรื่อง *มโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับบุญในภาษาไทย: กรณีศึกษากลุ่มสาธุชนในเฟซบุ๊ก* มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์เกี่ยวกับบุญจากการใช้ภาษาไทยในสื่อสาธารณะประเภทเฟซบุ๊กตามแนวทางภาษาศาสตร์ปริธาน โดยรวบรวมข้อความจากกลุ่มสาธุชนในเฟซบุ๊ก พบมโนอุปลักษณ์ จำนวน 6 มโนอุปลักษณ์ ได้แก่ 1. [บุญ คือ สิ่งที่สามารถสร้างขึ้นได้] 2. [บุญ คือ สสารที่มีปริมาณ] 3. [บุญ คือ สิ่งมีชีวิต] 4. [บุญ คือ อาหาร] 5. [บุญ คือ เครื่องชำระสิ่งสกปรก] และ 6. [บุญ คือ พาหนะ] ซึ่งมโนอุปลักษณ์บุญได้สะท้อนมุมมองเกี่ยวกับบุญของผู้ใช้ภาษาไทย ได้แก่ 1. บุญเป็นสิ่งที่จับต้องได้ และ 2. บุญเป็นสิ่งที่ชาวพุทธปรารถนา ธนพล เอกพจน์ (2566)

ได้ศึกษา *อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์บาปในภาษาไทย* มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์รูปคำอุปลักษณ์และอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์บาปในภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน โดยเก็บข้อมูลจากห้องสนทนาในหมวดหมู่ “ศาสนา” บนเว็บไซต์พันทิป พบมโนอุปลักษณ์จำนวน 5 มโนอุปลักษณ์ ได้แก่ 1. [บาป คือ สสารที่มีปริมาณวัดตวง] 2. [บาป คือ พิษ] 3. [บาป คือ สิ่งสกปรก] 4. [บาป คือ โรค] และ 5. [บาป คือ ไฟ] ผลการวิจัยสะท้อนระบบมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาไทยที่มีมุมมองเชิงลบต่อบาปว่าเป็นสิ่งไม่ดีที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยพบว่างานวิจัยที่ศึกษามโนอุปลักษณ์ในหนังสือธรรมะนั้นเน้นไปที่แนวคิดอื่น เช่น ชีวิต ความตาย มิได้มุ่งวิเคราะห์แนวคิดเรื่องบุญและบาปอย่างเฉพาะเจาะจง ขณะเดียวกันแม้จะมีงานวิจัยที่ศึกษามโนอุปลักษณ์บุญหรือบาป แต่งานวิจัยเหล่านั้นเก็บข้อมูลจากแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น โซเชียลมีเดีย บทสนทนาในเว็บไซต์ หรือสื่อสมัยใหม่เท่านั้น ดังนั้น ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่ามโนอุปลักษณ์บุญและบาปในหนังสือธรรมะซึ่งเป็นกลุ่มข้อมูลที่สามารถอธิบายแนวคิดบุญและบาปได้อย่างลึกซึ้งและเป็นระบบนั้นมีอะไรบ้าง และสะท้อนมโนทัศน์เกี่ยวกับบุญและบาปอย่างไร

วิธีการศึกษา

1. สํารวจ รวบรวม และศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเลือกศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวถึงทฤษฎีอรรถศาสตร์ปริชาน (cognitive semantics) แนวคิดเรื่องอุปลักษณ์ (metaphor) และมโนอุปลักษณ์ (conceptual metaphor)

2. ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์บุญและบาปในหนังสือธรรมะร่วมสมัยภาษาไทย โดยรวบรวมจากหนังสือธรรมะซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาโดยตรง ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกข้อมูลดังต่อไปนี้

2.1 ในงานวิจัยนี้ คำว่า *หนังสือธรรมะร่วมสมัย* หมายถึง หนังสือที่เขียนหรือเผยแพร่ตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งนำเสนอด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ทันสมัย และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของผู้คนในยุคปัจจุบัน สอดคล้องกับนิยามของคำว่า *ร่วมสมัย* ที่หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นหรือมีอยู่ในยุคเดียวกับปัจจุบัน และสะท้อนรูปแบบความคิดหรือค่านิยมของสังคมในช่วงเวลานั้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556; นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2542, น. 13-17) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกหนังสือธรรมะที่เผยแพร่ในช่วง พ.ศ. 2550-2565 ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลา 15 ปี เพราะช่วงเวลาดังกล่าวมีความทันสมัยและเป็นช่วงเวลาในปัจจุบัน และจากการสำรวจกลุ่มข้อมูล ผู้วิจัยพบว่าช่วงเวลาดังกล่าวมีหนังสือธรรมะเกี่ยวกับบุญและบาปที่ปรากฏถ้อยคำอุปลักษณ์จำนวนมาก

2.2 หนังสือธรรมะร่วมสมัยภาษาไทยในข้อ 2.1 ต้องมีจำหน่ายตามร้านหนังสือชั้นนำ ได้แก่ B2S Asia Books นายอินทร์ ซีเอ็ดบุ๊ค เพราะเป็นหนังสือที่บุคคลทั่วไปยังสามารถเข้าถึงและซื้ออ่านได้ โดยผู้วิจัยคัดเลือกเฉพาะหนังสือที่ปรากฏคำว่า *บุญ* หรือ *บาป* ในชื่อหนังสือ และคัดเลือกเฉพาะหนังสือที่ปรากฏถ้อยคำอุปลักษณ์ในเนื้อหาเท่านั้น

2.3 ผู้วิจัยพบหนังสือธรรมะร่วมสมัยภาษาไทยที่ตรงกับเกณฑ์การคัดเลือกในข้อ 2.2 จำนวน 33 เล่ม จากนั้นผู้วิจัยจะนำหนังสือธรรมะที่มีชื่อผู้เขียนซ้ำกันออก เหลือหนังสือธรรมะที่ใช้ในการศึกษาจำนวน 17 เล่ม

3. การคัดเลือกข้อมูล ในการจำแนกถ้อยคำอุปลักษณ์นั้น ผู้วิจัยนำแนวคิดและการนิยามอุปลักษณ์ของเลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 2003) กิบส์ (Gibbs, 2006) และโคเวคเซส (Kövecses, 2002) มาเป็นแนวทาง โดยอุปลักษณ์หมายถึง รูปภาพที่แสดงการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งให้เป็นอีกสิ่งหนึ่งผ่านการเชื่อมโยง แวดวงมโนทัศน์สองวง ได้แก่ วงมโนทัศน์ต้นทางหรือแบบเปรียบเทียบ (source domain) และวงมโนทัศน์ปลายทางหรือสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (target domain) เช่น

- (3) ...**บุญนั้นเป็นพลังงานบริสุทธิ์**ไม่สามารถมองเห็นด้วยตา จับต้องไม่ได้แต่สัมผัสได้ด้วยจิต...

(ฤทธิญาโน, 2562, น. 94)

- (4) ...การมีสติและมีสมาธิในเวลาสวดมนต์นั้น จะทำให้เราได้รับ “**พลังงานบุญ**” ที่ดีได้อย่างเต็มที่...

(จิตตวชิระ, 2554, น. 117)

จากตัวอย่างที่ 3 และ 4 เป็นการใช้อย่คำอุปลักษณ์ที่ปรากฏทั้งแบบเปรียบเทียบ (source domain) และสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (target domain) ในตัวอย่างที่ 3 ปรากฏการใช้อย่คำเชื่อม เป็น สะท้อนมนโนอุปลักษณ์ [บุญ คือ พลังงาน] ในขณะที่ตัวอย่างที่ 4 ไม่ปรากฏคำเชื่อม แต่เป็นการใช้อย่คำเพื่อเปรียบเทียบสิ่งที่อยู่ต่างแวดวงความหมายกัน จึงสะท้อนมนโนอุปลักษณ์ [บุญ คือ พลังงาน] ได้เช่นกัน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์อย่คำอุปลักษณ์บุญและบาปในหนังสือธรรมะร่วมสมัยภาษาไทย หากปรากฏอย่คำอุปลักษณ์ 1 ครั้งจะนับเป็น 1 อย่คำ เช่น

- (5) ...ภพภูมิที่อยู่สูงขึ้นไปจากมนุษยภูมิ เป็นภูมิที่ไม่มีกายหยาบ เป็นสถานที่ของ**การเสวยบุญกุศล**ที่ได้สะสมเอาไว้เมื่อครั้งยังอยู่ในมนุษยภูมิ

(ส.ศิวโรจน์, 2565, น. 94)

จากตัวอย่างที่ 3 ปรากฏอย่คำอุปลักษณ์ **การเสวย** นับเป็น 1 อย่คำ สะท้อนมนโนอุปลักษณ์ [บุญ คือ อาหาร] ผู้วิจัยกำหนดความถี่ในการปรากฏจำนวนอย่คำอุปลักษณ์ไว้ว่าต้องปรากฏใช้ไม่ต่ำกว่า 5 ครั้ง จึงจะนำมานับเป็นมนโนอุปลักษณ์ได้ จากนั้นจึงจำแนกเป็นมนโนอุปลักษณ์บุญและบาปประเภทต่าง ๆ ตามแนวคิดของเลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 2003)

5. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะการวิจัย

ผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณะบุญและบาปที่ปรากฏในหนังสือธรรมะร่วมสมัยภาษาไทย พบถ้อยคำอุปลักษณะทั้งสิ้น 1,071 ถ้อยคำ โดยเป็นถ้อยคำอุปลักษณะบุญ จำนวน 957 คำ ซึ่งสะท้อนมโนทัศน์เกี่ยวกับบุญ จำนวน 8 มโนอุปลักษณะ และถ้อยคำอุปลักษณะบาป จำนวน 114 คำ ซึ่งสะท้อนมโนทัศน์เกี่ยวกับบาป จำนวน 6 มโนอุปลักษณะ นำเสนอมโนอุปลักษณะบุญและบาปตามความถี่ของถ้อยคำอุปลักษณะได้ดังต่อไปนี้

1. ถ้อยคำอุปลักษณะและมโนอุปลักษณะเกี่ยวกับบุญ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณะที่เกี่ยวกับบุญ และจัดเรียงตามความถี่ของการปรากฏใช้ถ้อยคำอุปลักษณะ ผู้วิจัยพบถ้อยคำอุปลักษณะ จำนวน 957 ถ้อยคำ ซึ่งนำมาจัดเป็นมโนอุปลักษณะบุญได้จำนวน 8 มโนอุปลักษณะ ดังตารางต่อไปนี้

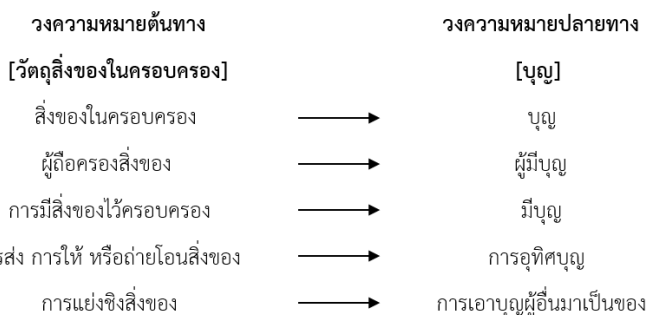
ตารางที่ 1 แสดงมโนอุปลักษณะบุญในหนังสือธรรมะร่วมสมัยภาษาไทย

มโนอุปลักษณะ	ความถี่	ร้อยละ
1. [บุญ คือ วัตถุสิ่งของ]	495	51.72
1.1 [บุญ คือ วัตถุสิ่งของในครอบครอง]	176	18.39
1.2 [บุญ คือ วัตถุสิ่งของที่สร้างขึ้นได้]	142	14.84
1.3 [บุญ คือ วัตถุสิ่งของที่มีปริมาณ และน้ำหนัก]	85	8.88
1.4 [บุญ คือ วัตถุสิ่งของที่เขาไว้สะสม]	68	7.11
1.5 [บุญ คือ วัตถุสิ่งของที่มีค่า]	24	2.51
2. [บุญ คือ พลังงาน]	157	16.41
3. [บุญ คือ เงินทุน]	138	14.42
4. [บุญ คือ ตัวช่วย]	43	4.49
4.1 [ตัวช่วยสนับสนุน]	23	2.40
4.2 [ตัวช่วยที่เอาไว้พึ่งพาอาศัย]	20	2.09

มโนอุปลักษณ์	ความถี่	ร้อยละ
5. [บุญ คือ อาหาร]	39	4.08
6. [บุญ คือ เครื่องชำระล้าง]	32	3.34
7. [บุญ คือ น้ำ]	30	3.13
8. [บุญ คือ พืช]	23	2.40
รวม	957	100.00

1.1 [บุญ คือ วัตถุสิ่งของ] ผู้วิจัยพบถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นมโนอุปลักษณ์ [บุญ คือ วัตถุสิ่งของ] ซึ่งแบ่งเป็น 5 มโนอุปลักษณ์ย่อย ดังต่อไปนี้

1.1.1 [บุญ คือ วัตถุสิ่งของในครอบครอง] พบว่าผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจคำว่า บุญ ผ่านการใช้แบบเปรียบเทียบว่าเป็นวัตถุสิ่งของที่สามารถครอบครองได้ ซึ่งการครอบครองวัตถุสิ่งของเหล่านั้น ผู้ที่เป็นเจ้าของมีสิทธิ์ที่จะมอบหรือส่งต่อให้บุคคลอื่นได้ ในขณะที่เดียวกันบุคคลอื่นก็สามารถรับวัตถุสิ่งของเหล่านั้นหรือแม้กระทั่งแอบเอามาเป็นของตนได้ ดังเห็นได้จากการปรากฏใช้ถ้อยคำในวงความหมายที่เกี่ยวกับการครอบครอง ส่งต่อ และได้รับ เช่น *อุทิศให้ ได้รับ มอบให้ ส่งให้ แอบเอามาเป็นของตนเอง* สามารถแสดงกระบวนการถ่ายโยงความหมายได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ “บุญ” กับ “วัตถุสิ่งของในครอบครอง”

- (1) ...**แอบเอาบุญของคนอื่นมาเป็นของตนเอง**เพื่อไม่เต็มใจหรือเบียดบังการทำเอาหน้าตา...

(ธ.ธรรมรักษ์, 2565, น. 113)

- (2) ...**การอุทิศให้**เจ้ากรรมนายเวรถือเป็นการให้ตรงกลุ่มเป้าหมาย เพราะเป็น**การให้ต่อผู้ที่กำลังตั้งใจติดตามเราอย่างจดจ่อ และพร้อมที่จะรับบุญกุศลที่ส่งไปให้**

(อรรคเดช นนทะโชติ, 2556, น. 147)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่มองว่าบุญเป็นวัตถุสิ่งของที่มนุษย์สามารถมีไว้ในครอบครอง ซึ่งผู้ที่เป็นเจ้าของบุญนั้นมีสิทธิ์ที่จะส่งมอบให้ผู้อื่นหากต้องการ หรือสามารถแสดงความรู้สึกหวงแหนในวัตถุสิ่งของที่เป็นของตนได้ การได้มาซึ่งวัตถุสิ่งของเหล่านั้นมาจากการทำบุญตามหลักพุทธศาสนา ในขณะเดียวกันก็ยังเป็นสิ่งที่สามารถแย่งชิงหรือขโมยมาเป็นของตนได้ ซึ่งลักษณะดังกล่าวเกิดจากความคิดที่ไม่บริสุทธิ์ของบุคคลผู้นั้นในขณะที่ทำบุญ ดังตัวอย่างที่มีการคิดบีบบังคับผู้อื่นให้มาร่วมทำบุญกับตนโดยที่บุคคลผู้นั้นไม่เต็มใจ ซึ่งการกระทำดังกล่าวจัดว่าแอบเอาบุญของผู้อื่นมาเป็นของตน

1.1.2 [บุญ คือ วัตถุสิ่งของที่เอาไว้สะสม] พบว่าผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจคำว่า *บุญ* ผ่านการใช้แบบเปรียบเทียบว่าเป็นวัตถุสิ่งของที่เอาไว้เก็บสะสม แสดงให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่มองว่ามนุษย์ต้องเก็บสะสมบุญเอาไว้ในภพขันธ์หรือพื้นที่กักเก็บ เพื่อรอเวลาที่จะนำบุญนั้นไปใช้ประโยชน์บางอย่าง ดังเห็นได้จากการปรากฏใช้ถ้อยคำในวงความหมายที่เกี่ยวกับการเก็บสะสมวัตถุสิ่งของ เช่น *เก็บ สะสม สั่งสม* สามารถแสดงกระบวนการถ่ายทอดความหมายได้ดังนี้

วงความหมายต้นทาง		วงความหมายปลายทาง
[วัตถุสิ่งของที่เอาไว้สะสม]		[บุญ]
สิ่งของที่สะสม	→	บุญ
ผู้สะสมสิ่งของ	→	ผู้ทำบุญ
จำนวนสิ่งของที่สะสม	→	ปริมาณของบุญ
การสะสมสิ่งของได้มากหรือน้อย	→	บุญมีปริมาณมากหรือน้อย
สิ่งของสะสมที่เสื่อมสภาพ	→	คุณภาพของบุญเสื่อมถอย

ภาพที่ 2 แสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ “บุญ” กับ “วัตถุสิ่งของในครอบครอง”

- (1) ...เพื่อเป็น**การสะสมบุญกุศล**ไว้ต่อยอดในภาคหน้า เพราะสิ่งที่จะติดตัวตามเราข้ามภพข้ามชาติไปได้ก็มีเพียงแต่บุญกุศลและบาปกรรมเท่านั้น ทรัพย์สินเงินทองที่มีก็สร้างความสุขได้เพียงแต่ในชาตินี้ไม่สามารถติดตัวไปภพอื่น ๆ ได้ หากไม่รู้จักสร้างบุญสร้างกุศลจากทรัพย์ที่หามาได้บ้าง...
- (ส.ศิริโรจน์, 2565, น. 114)

- (2) ...**การสะสมบุญ**ด้วยการหมั่นให้ทานอยู่เป็นนิตย์ ย่อม**ช่วยผ่อนคลายวิบากกรรม**ชั่วได้...
- (ธ.ธรรมรักษ์, 2565, น. 48)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่มองว่าบุญเป็นวัตถุสิ่งของที่เอาไว้เก็บสะสม โดยปกติผู้สะสมวัตถุสิ่งของต่าง ๆ จะต้องเป็นผู้ที่ชื่นชอบในวัตถุสิ่งของเหล่านั้น เช่น การสะสมนาฬิกา การสะสมของเก่า วัตถุสิ่งของเหล่านั้นล้วนมีคุณค่าต่อผู้สะสมในด้านใดด้านหนึ่ง แต่ทั้งหมดล้วนต้องมีการดูแลรักษาที่ถูกต้อง หากไม่รู้จักรักษาการเก็บสะสมที่ถูกต้องจะทำให้วัตถุสิ่งของเหล่านั้นเสื่อมสภาพจนไม่เหลือคุณค่าหรือไม่สามารถทำประโยชน์ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เปรียบกับ **บุญ** ที่มนุษย์ผู้ทำ

ความดีตามหลักพุทธศาสนาได้ทำและเก็บสะสมไว้ บุญเหล่านั้นสามารถสร้างประโยชน์ และคุณค่าต่อผู้ที่สะสมได้ เช่น การช่วยผ่อนคลายวิบากกรรมไม่ดี แต่ทั้งนี้ หากไม่รู้จักรัฏฐิการเก็บรักษาหรือสะสมเพิ่มก็จะส่งผลให้บุญเหล่านั้นเสื่อมสภาพและไม่สามารถให้อานิสงส์ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

1.1.3 [บุญ คือ วัตถุสิ่งของที่มีปริมาณ และน้ำหนัก] พบว่าผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจคำว่า บุญ ผ่านการใช้แบบเปรียบเทียบว่าคือวัตถุสิ่งของที่มีปริมาณ และน้ำหนัก โดยมนุษย์สามารถระบุปริมาณ เปรียบเทียบ วัดค่า ชั่งตวงน้ำหนักของสสารนั้น ๆ ได้ ปรากฏการใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่เกี่ยวกับการชั่ง ตวง และวัด เช่น *เต็ม ปริมาณมาก ปริมาณน้อย ลดระดับ เพิ่มระดับ หนัก เบา* สามารถแสดงกระบวนการถ่ายทอดความหมายได้ดังนี้

วงความหมายต้นทาง		วงความหมายปลายทาง
[วัตถุสิ่งของที่มีปริมาณ และน้ำหนัก]		[บุญ]
วัตถุสิ่งของที่มีปริมาณ และน้ำหนัก	→	บุญ
ปริมาณ น้ำหนัก ขนาด จำนวนของวัตถุสิ่งของ	→	ปริมาณหรือจำนวนบุญของคน
เครื่องชั่งน้ำหนักหรือเครื่องวัดจำนวนของวัตถุสิ่งของ	→	ความตั้งใจในการทำบุญ
การชั่งหาน้ำหนักหรือนับจำนวนของวัตถุสิ่งของ	→	การหาจำนวนบุญที่ได้รับ
การเพิ่มของจำนวนและน้ำหนักของวัตถุสิ่งของ	→	การทำบุญ ทำความดี
การลดลงของจำนวนและน้ำหนักของวัตถุสิ่งของ	→	บุญที่ลดลงหรือใช้หมดไป

ภาพที่ 3 แสดงการถ่ายทอดข้ามแวดวงมโนทัศน์ “บุญ” กับ “วัตถุสิ่งของที่มีปริมาณ และน้ำหนัก”

- (1) ...เรามีอาจจะเอาชนิดของวัตถุทานมา**เทียบเพื่อหาน้ำหนักของบุญ**ได้ ความตั้งใจของเราผู้ให้ต่างหากที่เป็นเหมือน**ตราชั่ง**สำหรับ**ใช้ชั่งหาน้ำหนักของบุญ**ว่าจะได้มากหรือน้อย

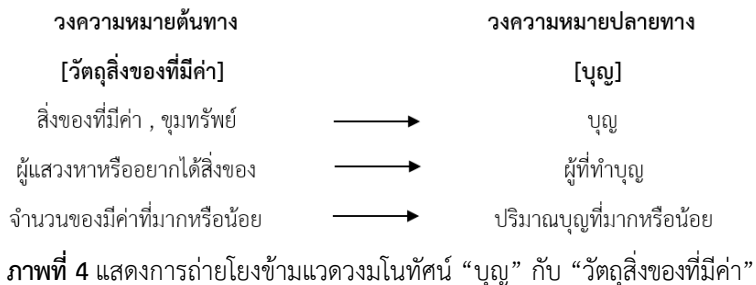
(บ.ส.ศิริ บุญยภาค, 2552, น. 86)

- (2) ...เธอกำลังจะบอกฉันว่า “จำนวนของวัตถุไม่ใช่**เครื่องวัดความมากหรือน้อยของบุญ** แต่**ความมากหรือน้อยของบุญ**ขึ้นอยู่กับเจตนาหรือความตั้งใจของผู้ทำ

(บ.ส.จิริ บุญยภาค, 2552, น. 167)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่มองว่าบุญเปรียบได้กับวัตถุสิ่งของที่มีปริมาณ และน้ำหนัก ซึ่งสามารถนับจำนวนหรือชั่งน้ำหนักและระบุได้ว่ามีมากหรือน้อย เปรียบได้กับบุญที่หากมนุษย์ผู้เป็นเจ้าของบุญเหล่านั้นทำบุญอย่างสม่ำเสมอจะทำให้ปริมาณของบุญเพิ่มขึ้น หากไม่ได้ทำบุญอย่างต่อเนื่องปริมาณของบุญก็จะมีเท่าเดิมหรืออาจลดลงไปจากเดิมหากมีการใช้บุญเหล่านั้นไป เช่นเดียวกับการใช้วัตถุสิ่งของที่ทำให้มีปริมาณและน้ำหนักน้อยลงไป มนุษย์ต้องหาวัตถุสิ่งของเหล่านั้นเพิ่มอยู่ตลอดเวลา

1.1.4 [บุญ คือ วัตถุสิ่งของที่มีค่า] พบว่าผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจคำว่า บุญ ผ่านการใช้แบบเปรียบว่าเป็นวัตถุสิ่งของที่มีค่า แสดงให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่มองว่าบุญ เป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องการ ไม่ต่างจากทรัพย์สินสมบัติซึ่งต้องแสวงหาเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุสิ่งของมีค่าเหล่านั้น ดังเห็นได้จากการปรากฏใช้ถ้อยคำในวงความหมายที่เกี่ยวกับวัตถุสิ่งของที่มีมูลค่า มีราคา และต้องแสวงหา เช่น *สมบัติ แสวงหา ขุมทรัพย์* สามารถแสดงกระบวนการถ่ายโยงความหมายได้ดังนี้

- (1) ...บุญกุศลหรือคุณความดีจัดเป็นหนึ่งใน**ขุมทรัพย์**ที่มนุษย์**ควรต้องสร้าง**
สั่งสมแก่ตน...

(บ.ส.จิรี บุญภาค, 2552, น. 183)

- (2) ...แต่คนจำนวนหนึ่งยังมีความคิดที่ผิด ๆ ในใจว่า **บุญเป็นสมบัติแบบทาง**
โลก ถ้า**แสวงหาในปริมาณมาก**ก็เป็นความโลภจนกลายเป็นความเหนียว
อายเวลาทำบุญ

(อรรถเดช นนทะโชติ, 2556, น. 20)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่มองว่าบุญเป็นวัตถุ
สิ่งของที่มีค่ามีราคาเปรียบได้กับทรัพย์สมบัติ มนุษย์มีความทะเยอทะยานที่จะแสวงหา
และสั่งสม เพราะเชื่อว่าหากมีวัตถุสิ่งของที่มีค่าเหล่านั้นจะทำให้ชีวิตของตนสุขสบาย
นอกจากนี้ ในตัวอย่างยังแสดงให้เห็นว่าหากมนุษย์มีความต้องการทรัพย์สินเหล่านั้นมาก
จนเกินไปย่อมทำให้เกิดความโลภขึ้นซึ่งส่งผลไม่ดีต่อตัวมนุษย์ผู้นั้น

1.1.5 [บุญ คือ วัตถุสิ่งของที่สร้างขึ้นได้] พบว่าผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจคำว่า
บุญ ผ่านการใช้แบบเปรียบเทียบว่าเป็นวัตถุสิ่งของที่สามารถสร้างขึ้นด้วยตนเองได้ ซึ่งการสร้าง
วัตถุสิ่งของหรือสิ่งก่อสร้างเหล่านั้น จำเป็นจะต้องลงทุนลงแรงเพื่อให้สร้างวัตถุสิ่งของได้
สำเร็จ ดังเห็นได้จากการปรากฏใช้ถ้อยคำในวงความหมายที่เกี่ยวกับวัตถุสิ่งของที่สร้างขึ้น
ได้ เช่น *สร้าง เครื่องมือสร้าง สร้างอย่างเต็มกำลัง* สามารถแสดงกระบวนการถ่ายทอด
ความหมายได้ดังนี้

วงความหมายต้นทาง		วงความหมายปลายทาง
[วัตถุสิ่งของที่สร้างขึ้นได้]		[บุญ]
วัตถุสิ่งของที่สร้างขึ้น	→	บุญ
การสร้างวัตถุสิ่งของ	→	การทำบุญ
ผู้สร้างวัตถุสิ่งของ	→	คนที่ทำบุญ
ขนาดของวัตถุสิ่งของ	→	อานิสงส์ที่ได้จากการทำบุญ

ภาพที่ 5 แสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ “บุญ” กับ “วัตถุสิ่งของที่สร้างขึ้นได้”

- (1) ...การถวายบุญขานนั้นไม่จำกัดจำนวน ดุจเดียวกับท้องฟ้าที่ไม่มีขอบเขตจำกัด แม้ว่าการให้ที่ “ไร้ขอบเขต” สำหรับเราจะฟังดูเหมือนว่าต้อง**สร้างกองบุญใหญ่อยู่ถาวร** ซึ่งนั่นไม่ใช่ความหมายที่แท้จริง...

(ซองชาร์ จัมยัง เคียนเซ, 2565, น. 85)

- (2) ...แทนที่จะนำเงินเดือนเดือนแรกไปฉลอง ก็นำเงินจำนวนนี้มา**สร้างบุญอย่างเต็มกำลัง**แถมยังสร้างประวัติบุญที่สวยงามหมดจด...

(อรรคเดช นนทะโชติ, 2556, น. 98)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่มองว่าบุญเป็นวัตถุสิ่งของที่สามารถสร้างขึ้นได้ ตั้งแต่วัตถุสิ่งของที่มีขนาดเล็กไปจนถึงขนาดใหญ่ ผู้สร้างต้องทุ่มเทอย่างเต็มกำลังเพราะต้องใช้ทั้งวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ พลังกำลัง และเวลาในการสร้าง ซึ่งเชื่อว่าบุญที่มีขนาดใหญ่นั้นเปรียบได้กับการสร้างวัตถุสิ่งของที่มีขนาดใหญ่และจะให้อานิสงส์กับมนุษย์ผู้สร้างบุญดังกล่าวมากกว่าบุญที่มีขนาดเล็ก ๆ ที่เปรียบได้กับวัตถุสิ่งของที่มีขนาดเล็ก

1.2 [บุญ คือ พลังงาน] พบว่าผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจคำว่า บุญ ผ่านการใช้แบบเปรียบเทียบว่าคือพลังงาน ปรากฏใช้ถ้อยคำในวงความหมายที่เกี่ยวกับพลังงานรูปแบบต่าง ๆ ที่มีกำลัง ซึ่งสามารถกักเก็บ สะสม เพิ่ม ลด แผลขยายได้ เช่น พลังบุญ เพิ่มพลังบุญ กำลังบุญ แผลส่วนบุญ กระแสไฟฟ้า คลื่นวิทยุ พลังงานบริสุทธิ์ พลังงานละเอียด สามารถแสดงกระบวนการถ่ายทอดโยงความหมายได้ดังนี้

วงความหมายต้นทาง		วงความหมายปลายทาง
[พลังงาน]		[บุญ]
พลังงาน	————→	บุญ
การสะสมพลังงาน	————→	การทำบุญ ทำความดี
กำลังหรือพลังงานที่มีปริมาณมากหรือน้อย	————→	บุญที่มีปริมาณมากหรือน้อย
การส่งหรือได้รับพลังงาน	————→	การให้หรือได้รับบุญ
การนำพลังงานมาใช้ประโยชน์	————→	อานิสงส์จากการทำบุญ
ความบริสุทธิ์ของพลังงาน	————→	ความมากหรือน้อยของอานิสงส์จากบุญ

ภาพที่ 6 แสดงการถ่ายทอดโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ “บุญ” กับ “พลังงาน”

- (1) ...เมื่อเราได้รู้วิธีการสร้างบุญบารมีที่เป็นของตัวเองแล้ว เราก็สามารถจะ**ใช้บุญ**ที่ทำนั้นให้เกิด**ประโยชน์**สูงสุดกับชีวิตของเราได้ บุญนั้นเป็น**พลังงานบริสุทธิ์**ไม่สามารถมองเห็นด้วยตา จับต้องไม่ได้แต่สัมผัสได้ด้วยจิต หากจะเปรียบเทียบกันแล้วก็คงเหมือนกับ**กระแสไฟฟ้า** หรือ**คลื่นวิทยุ**ที่เรา**มองไม่เห็นแต่มีจริง...**

(ฤทธิญาโน, 2562, น. 94)

- (2) ...บุญที่เราทำนั้นสามารถ**นำมาใช้ประโยชน์**ได้ในชีวิตประจำวันเป็น**พลังงานละเอียด**ที่**บริสุทธิ์**ที่**ช่วยคลายความทุกข์ยาก** การ**ติดขัด**ในทุก

**เรื่องได้จริง แต่บุญที่เราทำนั้นเราต้องพยายามให้บุญนั้นเป็นบุญที่บริสุทธิ์
มากที่สุดเพราะบุญยิ่งบริสุทธิ์ยิ่งมีอานิสงส์สูง...**

(ฤทธิญาณ, 2562, น. 94)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่มองว่าบุญเป็นพลังงานที่อยู่ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น พลังงานไฟฟ้า พลังงานคลื่น ฯลฯ ซึ่งพลังงานเหล่านั้นต่างก็มีคุณสมบัติต่าง ๆ ที่สามารถอธิบายได้ด้วยหลักการทางวิทยาศาสตร์ เช่น คลื่นวิทยุที่มนุษย์ไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่า แต่มนุษย์รับรู้ว่ามีอยู่จริงเพราะสามารถรับหรือส่งคลื่นได้ แต่จำเป็นจะต้องมีอุปกรณ์เพื่อเป็นสื่อกลางในการรับหรือส่งสัญญาณ เปรียบได้กับบุญที่มนุษย์ไม่สามารถมองเห็นด้วยตาหรือจับต้องได้ แต่ผู้ที่เชื่อในบุญต่างรับรู้ร่วมกันว่ามีอยู่จริงซึ่งสามารถรับหรือส่งต่อได้ นอกจากนี้ มนุษย์ยังสามารถวัดค่าพลังงานเหล่านั้นออกมาในรูปแบบของกำลังที่มีมากหรือน้อยแตกต่างกัน ซึ่งเปรียบได้กับปริมาณของบุญ ที่มนุษย์เชื่อว่าหากบุญนั้นมีปริมาณหรือกำลังมากก็จะส่งผลให้มนุษย์ได้รับอานิสงส์ที่ดีตามไปด้วย นอกจากนี้ ในตัวอย่างได้กล่าวถึงบุญที่ให้อานิสงส์มากกว่าเปรียบได้กับพลังงานที่ละเอียดบริสุทธิ์ ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของพลังงานสะอาด (clean energy) ที่หมายถึง พลังงานที่ได้มาจากธรรมชาติ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ไม่ก่อให้เกิดมลพิษที่เป็นอันตราย (National Power Supply, 2566)

1.3 [บุญ คือ เงินทุน] พบว่าผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจคำว่า บุญ ผ่านการใช้แบบเปรียบเทียบว่าคือเงินทุน ปรากฏใช้ถ้อยคำในวงความหมายที่เกี่ยวกับเงินทุน ซึ่งสามารถใช้เงินนั้นเป็นต้นทุน ผักเงิน เบิกเงิน ถอนเงิน หรือสามารถหยิบยืมจากผู้อื่นได้ เช่น *ทุนรอน เงินผัก เบิกเงิน ถอนเงิน หยิบยืม ทดแทน ค่าเงินแข็งตัว* แสดงกระบวนการถ้อยความหมายได้ดังนี้

วงความหมายต้นทาง		วงความหมายปลายทาง
[เงินทุน]		[บุญ]
เงินทุน	→	บุญ
ผู้ที่มีเงินทุน	→	ผู้ที่มีบุญ
ธนาคารสำหรับเก็บเงินทุน	→	ที่เก็บสะสมบุญ
ความร่ำรวยหรือยากจน	→	บุญที่มีปริมาณมากหรือน้อย
การบริหารจัดการเงินทุน	→	วิธีการเก็บสะสม เบิกบุญ
การนำเงินทุนไปใช้จ่ายใช้สอย	→	คนที่ใช้บุญ
ความสะดวกสบายจากการใช้เงินทุน	→	อานิสงส์จากการทำบุญ

ภาพที่ 7 แสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ “บุญ” กับ “เงินทุน”

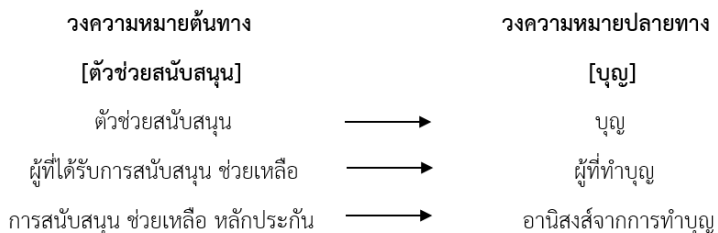
- (1) ...**บุญเป็นทุนรอน**ของชีวิต การถือกำเนิดมาเป็นมนุษย์มิใช่เพราะเหตุบังเอิญ มิใช่เพราะความจงใจของพระผู้เป็นเจ้า หากแต่มีเหตุมาจากบุญเก่าที่เคยได้สั่งสมเอาไว้ทำให้เกิด “บุญ” จึงเปรียบเป็น**ทุนรอนของชีวิต**ที่มีใช้เฉพาะเพียงให้ถือกำเนิดมาเป็นมนุษย์เท่านั้น **ยังตกแต่งและหล่อเลี้ยงชีวิตให้สวยงาม**ตลอดเส้นทางแห่งการดำเนินด้วย...
- (บ.ส.ชิริ บุญยภาค, 2552, น. 7)

- (2) ...ถ้า**แบ่งส่วนบุญ** ประเภทที่ต้องรอใช้ชาติหน้ามาสัก**หนึ่งเปอร์เซ็นต์**เพื่อมาใช้บ้างในชาตินี้ เดียวนี้ก็จะ**เป็นทุนรอนอันมหาศาลช่วยสนับสนุน**ให้การดำรงชีวิตอยู่เพื่อทำความดีและทำบุญต่อ ๆ ไป เป็นไปได้**อย่างสะดวกสบายยิ่งขึ้น** เพราะเพียง**หนึ่งเปอร์เซ็นต์มีค่าเท่ากับสมบัติมนุษย์เป็นจำนวนมากมาย...**
- (อรรคเดช นนทะโชติ, 2556, น. 9-10)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่มองว่าบุญเปรียบได้กับเงินทุนที่มนุษย์ใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนซื้อขายเครื่องอุปโภคและบริโภค หากมนุษย์ผู้ใดมีรายได้หรือเงินจำนวนมาก จะจัดว่ามีฐานะทางสังคมที่ร่ำรวยและสามารถใช้เงินเพื่อซื้อความสุขสบายให้แก่ตน สอดคล้องกับแนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์ที่มองว่าเงินมีหน้าที่ 4 ประการ ได้แก่ 1. เงินเป็นเครื่องวัดมูลค่า 2. เงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน 3. เงินเป็นเครื่องเก็บรักษามูลค่า และ 4. เงินเป็นมาตรฐานในการชำระหนี้ในธนาคาร (KPP Advice Center, 2565) เปรียบได้กับบุญที่หากมีจำนวนมากย่อมทำให้มนุษย์ได้รับอานิสงส์ที่ดี ส่งผลให้ผู้ที่มีบุญไปด้วยบุญมีความสุข นอกจากนี้ยังพบการใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการเงิน เช่น คำเงินแข็งตัว ธนาคารการเงินเงินฝากแบบประจำ การเบิกถอนเงิน ซึ่งถ้อยคำเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์ให้ความสำคัญกับสถาบันการเงินเพราะเป็นสิ่งจำเป็นที่ขาดไม่ได้ และมีผลต่อสภาพความเป็นอยู่รวมไปถึงคุณภาพชีวิต ดังตัวอย่างที่มีการเปรียบว่าบุญเป็นทุนที่ถ้าหากมีมากหรือร่ำรวยจะสามารถสร้างบ้านด้วยวัสดุที่ดี ตกแต่งด้วยของมีราคา และมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครันกว่าบ้านของผู้มีบุญหรือทุนน้อย

1.4 [บุญ คือ ตัวช่วย] ผู้วิจัยพบถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นมโนอุปลักษณ์ [บุญ คือ ตัวช่วย] ซึ่งแบ่งเป็น 2 มโนอุปลักษณ์ย่อย ได้แก่ 1. [บุญ คือ ตัวช่วยสนับสนุน] และ 2. [บุญ คือ ตัวช่วยที่เอาไว้วางใจพาอาศัย] มีรายละเอียดดังนี้

1.4.1 [บุญ คือ ตัวช่วยสนับสนุน] พบว่าผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจคำว่า บุญ ผ่านการใช้แบบเปรียบว่าเป็นตัวช่วยที่ช่วยสนับสนุนมนุษย์ผู้ทำบุญในด้านต่าง ๆ ดังเห็นได้จากการปรากฏใช้ถ้อยคำในวงความหมายที่เกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุน เช่น ช่วย สนับสนุน หล่อเลี้ยง หลักประกัน โปรโมชัน สามารถแสดงกระบวนการถ่ายทอดความหมายได้ดังนี้

ภาพที่ 8 แสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ “บุญ” กับ “ตัวช่วยสนับสนุน”

- (1) ...ไม่เฉพาะเงินเดือนเดือนแรก แต่เดือนต่อ ๆ ไปก็ต้องจัดสรรแบ่งส่วนให้บิดามารดาตามความเหมาะสม แล้วผลบุญที่เกิดขึ้นจะ**สนับสนุนเราอย่างต่อเนื่อง ทำให้ชีวิตการทำงานเจริญก้าวหน้าเรื่อยไปไม่มีวันถอย...**

(อรรถเดช นนทะโชติ, 2556, น. 99)

- (2) ...บุญที่เราทำเป็นประจำอันเกี่ยวเนื่องกับสุขภาพ จะเป็น**หลักประกัน**ที่จะต่อ**โปรโมชัน**ให้ร่างกาย **ช่วยให้เรามีสิ่งหล่อเลี้ยง สนับสนุน ยืดอายุสุขภาพ**ของเราให้แข็งแรงออกไปนานยิ่งขึ้น...

(อรรถเดช นนทะโชติ, 2556, น. 106)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่มองว่าบุญเป็นตัวช่วยสนับสนุนอะไรบางอย่างในชีวิตของผู้ทำบุญ ในการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ในทุกช่วงวัยจำเป็นที่จะต้องมิตัวช่วย เช่น มนุษย์ในวัยเด็กที่ควรจะได้รับ การสนับสนุนจากผู้ปกครอง วัยรุ่นที่ควรจะได้รับ การสนับสนุนจากคุณครูและกลุ่มเพื่อน วัยทำงานที่ต้องวางแผนการทำงานเพื่อเป็นหลักเอาไว้นับสนุนค่าใช้จ่ายในการรักษาเมื่อเจ็บป่วยหรือประสบอุบัติเหตุ หรือแม้แต่วัยชราที่ต้องมีลูกหลานหรือเบี้ยผู้สูงอายุจากภาครัฐคอยสนับสนุนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังที่วิจิตา คະແນลິນ และณัฐมน สุนทรมีเสถียร (2564) ได้กล่าวไว้ว่า *ธรรมชาติของมนุษย์อยู่ร่วมเป็นสังคม นั้นหมายความว่าเราจะอยู่รอดได้*

ส่วนหนึ่งก็มาจากการสนับสนุนของสังคม (social support) ที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา ซึ่งเปรียบได้กับบุญที่ผู้ใช้ภาษามองว่าหากผู้ใดทำบุญตามหลักพุทธศาสนาย่อมเกิดอานิสงส์ และอานิสงส์จากการทำบุญนั้นจะคอยสนับสนุนให้มีความเจริญก้าวหน้า ไม่ลำบาก

1.4.2 [บุญ คือ ตัวช่วยที่เอาไว้พึ่งพาอาศัย] พบว่าผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจคำว่า บุญ ผ่านการใช้แบบเปรียบเทียบว่าเป็นตัวช่วยที่เอาไว้พึ่งพาอาศัยเหมือนมนุษย์ประสบปัญหา ดังเห็นได้จากการปรากฏใช้ถ้อยคำในวงความหมายที่เกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยเมื่อมนุษย์ประสบปัญหาและต้องการที่พึ่งพา เช่น *ที่พึ่ง อุ่นใจ คຸ່ມครอง* สามารถแสดงกระบวนการถ่ายโยงความหมายได้ดังนี้

วงความหมายต้นทาง		วงความหมายปลายทาง
[ตัวช่วยที่เอาไว้พึ่งพาอาศัย]		[บุญ]
ตัวช่วยที่เอาไว้พึ่งพาอาศัย	→	บุญ
ผู้ที่รู้สึกอุ่นใจหรือปลอดภัย	→	ผู้ที่มีบุญ
ความรู้สึกอุ่นใจ ปลอดภัย และไม่เดือดร้อน	→	อานิสงส์จากการทำบุญ

ภาพที่ 9 แสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมนทัศน์ “บุญ” กับ “ตัวช่วยที่เอาไว้พึ่งพาอาศัย”

- (1) ...*อุ่นใจ*ได้เพราะบุญ ด้วยตำแหน่งหน้าที่ คุณเปรมมกล ศรีธรรมมาเป็นศึกษานิเทศก์ หัวหน้ากลุ่มประเมินผลและติดตามสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษเขต 2 ชีวิตผ่านพบคนมากมาย...
(ทิพากร รินไธสงค์ และวิมล ถึงประชา, 2557, น. 89)
- (2) ...*บุญ*เป็นที่พึ่งสุดประเสริฐของเหล่าสัตว์ ผู้ทำบุญย่อมได้รับการ*คຸ່ມครอง*จากบุญให้ปลอดภัยไม่เดือดร้อนจากผลของบาป...
(บ.ส.ชิริ บุญยภาค, 2552, น. 10-11)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่มองว่าบุญเปรียบได้กับตัวช่วยที่ไว้พึ่งพาอาศัย ซึ่งมีความแตกต่างจากตัวช่วยที่มีไว้เพื่อสนับสนุนตรงที่มนุษย์มีความต้องการที่พึ่งพาอาศัยเมื่อประสบปัญหาหรือเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งที่พึ่งเหล่านั้นมักจะเป็นสิ่งที่มนุษย์ผู้นั้นไว้วางใจ ไม่ว่าจะเป็นบุคคล สิ่งของ หรืองานอดิเรก เช่น ลูกที่ไว้วางใจพ่อแม่ เพื่อนสนิทที่ไว้วางใจเพื่อนในกลุ่มของตนเอง นักเรียนที่ไว้วางใจคุณครู ลูกน้องที่ไว้วางใจหัวหน้างาน เพราะความไว้วางใจทำให้เกิดความรู้สึกปลอดภัย ดังที่ทาฮิเบฮ์ เฟสฮีฮารานดิ (Tayebah Fasihi Harandi) (2015 อ้างถึงใน วิจิตา คะแนนสิน และณัฐมน สุนทรมีเสถียร, 2564) นักวิจัยด้านสุขศึกษาและการส่งเสริมสุขภาพพบว่า *กลุ่มสนับสนุนที่แข็งแกร่งจะส่งผลดีต่อสุขภาพจิตของคนเรา มนุษย์ที่มีพื้นที่ปลอดภัยจะทำให้รับมือกับความเครียดได้ดียิ่งขึ้น* ซึ่งเปรียบกับมนุษย์ที่พึ่งพาบุญ เพราะในมุมมองของผู้ที่เลื่อมใสศรัทธาและเชื่อในบุญตามหลักพุทธศาสนา จะเชื่อว่าอาณิสสเจ้ากุนยจะคอยคุ้มครองไม่ให้เดือดร้อนจากผลของการทำบาปและภัยอันตรายทั้งปวง

1.5 [บุญ คือ อาหาร] พบว่าผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจคำว่า *บุญ* ผ่านการใช้แบบเปรียบว่าเป็นอาหาร ซึ่งเป็นหนึ่งในปัจจัย 4 ของมนุษย์ที่ขาดไม่ได้ มนุษย์สามารถเลือกวัตถุดิบเพื่อประกอบอาหาร ลงมือประกอบอาหาร และรับประทานอาหารนั้นได้ ปรากฏใช้ถ้อยคำในวงความหมายที่เกี่ยวกับอาหาร เช่น *เสบียง อิ่ม คำดีมี รสชาติ ทำอาหาร รับประทานอาหาร ถูกปาก* สามารถแสดงกระบวนการถ่ายทอดความหมายได้ดังนี้

วารสารภาษาและวรรณคดีไทย

วงความหมายต้นทาง		วงความหมายปลายทาง
[อาหาร]		[บุญ]
อาหาร , เสบียง	→	บุญ
การทำอาหาร สะสมเสบียง	→	การทำบุญ
ความใส่ใจในขั้นตอนการทำอาหาร	→	การทำบุญด้วยความตั้งใจ
อาหารที่อร่อย ถูกปาก	→	คุณภาพของบุญ
ความรู้สึกรื่นเริง	→	อานิสงส์จากการทำบุญ

ภาพที่ 10 แสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมนทัศน์ “บุญ” กับ “อาหาร”

- (1) ...คนทุกคนนั้นย่อมต้องได้ผลลัพธ์จากสิ่งที่ทำไป ในเรื่องของบุญก็เช่นกัน ยากที่จะปฏิเสธว่าอย่างน้อยก็ต้องการ**เก็บไว้เป็นเสบียงบุญเลี้ยงตัว**ในชาติหน้า แต่ก็ที่น่าจะดียิ่งขึ้นถ้าส่งผลได้เลยในชาตินี้...
(ฤทธิญาณ, 2562, น. 101)
- (2) ...การทำบุญให้ทาน ก็คงเปรียบเหมือนกับการ**ทำอาหารรับประทาน**เอง นั่นแหละ ที่คุณจะต้อง**ใส่ใจทั้งก่อนทำ และขณะที่ทำ** คุณจึงจะได้**อาหารรสชาติพิเศษ อร่อยถูกปากและประทับใจ**คนกินที่สุด...
(บ.ส.ศิริ บุญยภาค, 2552, น. 73)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่มองว่าบุญเป็นอาหาร ซึ่งมีสองมุมมองด้วยกัน โดยมุมมองแรกมองว่ามนุษย์เป็นผู้ที่ *อยู่เพื่อกิน* ซึ่งกำลังเป็นกระแสในสังคมปัจจุบัน พรรณทิพา พิชัยลักษณ์ (2563) กล่าวว่า *กระแสการ “อยู่เพื่อกิน”* ยังได้รับความนิยมอยู่ในปัจจุบัน ยิ่งในสังคมเมืองที่ขึ้นชื่อว่าเป็นสังคมที่พัฒนาแล้วและมี *ทรัพยากรเหลือเฟือ* เห็นได้ว่าการอยู่เพื่อกินสามารถทำได้ในสภาวะที่มีทรัพยากรเหลือเฟือ เมื่อมนุษย์มีตัวเลือกให้เลือกย่อมเป็นธรรมดาที่ต้องเลือกสิ่งที่ดีที่สุดให้กับ

ตนเอง นั่นคือการเลือกรับประทานอาหารที่ตนชอบมากที่สุด เปรียบได้กับการทำบุญของผู้ที่มีกำลังและใส่ใจทำบุญ ผู้คนเหล่านั้นสามารถเลือกทำบุญด้วยวิธีที่พึงพิถันเพราะเชื่อว่าจะได้รับอานิสงส์มาก ในขณะที่มุมมองที่สองมองว่ามนุษย์เป็นผู้ที่ *กินเพื่ออยู่* ดังเห็นได้จากตัวอย่างการใช้คำว่า *เสปียง* ซึ่งหมายถึง *อาหารที่จะเอากินระหว่างเดินทางไกล* *อาหารที่เก็บไว้สำหรับบริโภค* (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) การพกพาเสปียงในระหว่างที่เดินทางไกล ผู้เดินทางจำเป็นต้องบริหารจัดการเสปียงเหล่านั้นให้เพียงพอต่อการดำรงชีพของตน จนกว่าจะเดินทางถึงจุดหมายหรือหาเสปียงใหม่มาากักตุนได้ ผู้เดินทางห้ามพุ่มเฟือยเป็นอันขาด เปรียบได้กับแนวคิดในพุทธศาสนาที่เชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดหรือสังสารวัฏ มนุษย์มีการสะสมบุญในฐานะเสปียงอาหารเพื่อความจำเป็นเพราะต้องติดตัวไว้ใช้ประโยชน์ในภพภูมิหน้า

1.6 [บุญ คือ เครื่องชำระล้าง] พบว่าผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจคำว่า *บุญ* ผ่านการใช้แบบเปรียบว่าเป็นเครื่องชำระล้าง ซึ่งหมายถึงการทำความสะอาดร่างกายด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การอาบน้ำ แปรงฟัน การใช้เครื่องฟอกอากาศ ปรากฏใช้ถ้อยคำในวงความหมายที่เกี่ยวกับการทำความสะอาด เช่น *ทำความสะอาด เก็บกวาด จัดระเบียบ ฟอกใจ ชำระล้าง* สามารถแสดงกระบวนการถ่ายทอดความหมายได้ดังนี้

วงความหมายต้นทาง		วงความหมายปลายทาง
[เครื่องชำระล้าง]		[บุญ]
เครื่องชำระล้าง	→	บุญ
การชำระล้างหรือทำความสะอาด	→	การทำบุญ
ความถี่ในการชำระล้างหรือทำความสะอาด	→	ความถี่ในการทำบุญ
ความสะอาดปราศจากมลทิน ความสบาย	→	อานิสงส์จากการทำบุญ

ภาพที่ 11 แสดงการถ่ายทอดข้ามแวดวงมโนทัศน์ “บุญ” กับ “เครื่องชำระล้าง”

- (1) ...การทำบุญจึงเท่ากับเป็นการลงมือเก็บกวาดชำระใจให้หมดจด จัดระเบียบจุดแสงสว่างให้แก่ใจให้เกิดความอบอุ่นและปลอดภัย...

(บ.ส.ชิริ บุญยภาค, 2552, น. 13)

- (2) ...บุญมาคู่กับความบริสุทธิ์ อย่างเช่นเวลาเราปฏิบัติหลังจากการทำบุญใหม่ ๆ ใจจะผ่องใส เบิกบาน ไม่มีความกังวลความเศร้าเจือปนเลย จึงไม่ใช่เรื่องที่ผิดที่เราอยากได้**เครื่องฟอกใจ** และควรจะพยายาม**เพิ่มปริมาณและความถี่ในการฟอกให้ต่อเนื่องเป็นประจำ**เหมาะสมด้วยซ้ำไป เหมือนการ**ทำความสะอาดร่างกาย การแปรงฟัน...**

(อรรคเดช นนทะโชติ, 2556, น. 21)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่มองว่าบุญเป็นเครื่องชำระล้างที่ใช้สำหรับชำระล้างสิ่งสกปรก โดยปกติมนุษย์อาบน้ำชำระล้างร่างกายเป็นกิจวัตรประจำวัน เพราะในแต่ละวันที่มนุษย์ประกอบกิจกรรมทางสังคมหรือใช้ชีวิตย่อมพบเจอสิ่งสกปรกในรูปแบบต่าง ๆ การชำระล้างร่างกายเปรียบได้กับการกำจัดสิ่งสกปรกเหล่านั้นออกไปจากร่างกาย ทำให้สะอาดและเกิดความรู้สึกสบายตัว นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ใช้ภาษาใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ **ฟอกใจ** ซึ่งเป็นแบบเปรียบเทียบที่มีความร่วมสมัย เพราะนำลักษณะการทำงานของเครื่องฟอกอากาศมาใช้ ในปัจจุบันเครื่องฟอกอากาศเป็นสิ่งจำเป็นที่หลายครอบครัวมีประจำบ้านเพื่อใช้ฟอกอากาศให้บ้านปราศจากฝุ่น โดยเฉพาะ PM 2.5 หรือฝุ่นละอองขนาดเล็กซึ่งเป็นมลพิษทางอากาศที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในหลาย ๆ ภูมิภาค (สมิติเวช, 2567) เปรียบได้กับอานิสงส์จากการทำบุญที่ทำให้ผู้ทำบุญรู้สึกผ่องใส เบิกบาน ไม่มีความกังวล ความเศร้าเจือปน

1.7 [บุญ คือ น้ำ] พบว่าผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจคำว่า บุญ ผ่านการใช้แบบเปรียบเทียบเป็นน้ำ ซึ่งอยู่ในสถานะของของเหลวที่มีอนุภาคที่สามารถเคลื่อนที่ได้ รูปร่างไม่แน่นอน เปลี่ยนตามภาชนะที่บรรจุ (ณปภัช พิมพ์ดี, 2560) ปรากฏใช้ถ้อยคำในวงความหมายที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของน้ำในสถานะของของเหลว เช่น ทะลัก ฟุ้ง ไหล มวล น้ำ ประตุน้ำ กระแส ลดระดับ เพิ่มระดับ สามารถแสดงกระบวนการถ่ายโยงความหมายได้ดังนี้

วงความหมายต้นทาง		วงความหมายปลายทาง
[น้ำ]		[บุญ]
น้ำ, กระแสน้ำ	→	บุญ
ระดับของน้ำที่เพิ่มขึ้น	→	การทำบุญเพิ่มจากเดิม
ระดับของน้ำที่ลดลง	→	การใช้บุญที่มีอยู่
น้ำที่สะอาดบริสุทธิ์	→	การทำบุญอย่างถูกต้อง
น้ำที่มีสิ่งสกปรกเจือปน	→	การทำบุญที่ผิดวิธี

ภาพที่ 12 แสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ “บุญ” กับ “น้ำ”

- (1) ...เปรียบเทียบบุญนั้นเป็นกระแสน้ำที่ไหลลงไปสู่มหาสมุทรโดยไหลเป็นสายยาว หากขาดหรือไม่ต่อเนื่อง ก็เหมือนบุญขาดช่วงมาไม่สม่ำเสมอ ผู้รับก็จะรับบุญได้ไม่เต็มที่...

(จิตตวชิระ, 2554, น. 132)

- (2) ...เมื่อเราเริ่มใช้คาถาเบิกบุญใหม่ ๆ ช่วงแรกจะได้รับผลแบบเร็วและแรงที่สุด จะมีการตีแบบฉับพลันทันใดในชีวิต เพราะในช่วงแรกบุญที่รอส่งผลอยู่ตรงปากประตูจะทะลักออกมาทันที เหมือนตอนเปิดประตุน้ำแบบฉับพลัน มวลน้ำก้อนแรกจะพุ่งกระแสนอกมาอย่างรุนแรงทันที

จากนั้นก็ค่อย ๆ ลดระดับลงมาแล้วค่อย ๆ เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยอัตราคงที่
อย่างช้า ๆ เรื่อยไปตราบเท่าที่เรายังมีศรัทธาและใช้ศานาน้อย...

(อรรถเดช นนทะโชติ, 2556, น. 37)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่มองว่าบุญเป็นน้ำ
ซึ่งแบ่งเป็นสองมุมมอง โดยมุมมองแรกกล่าวถึงคุณสมบัติของน้ำที่สามารถไหลและ
เปลี่ยนแปลงรูปร่างไปตามภาชนะที่บรรจุ ตรงกับคุณสมบัติของของเหลว ดังที่ณปภัช
พิมพ์ดี (2560) กล่าวไว้ว่า รูปร่างของจะถูกกำหนดโดยภาชนะที่บรรจุอยู่ ยิ่งไปกว่านั้น
ของเหลวยังออกแรงกดดันต่อภาชนะด้านข้างและบางสิ่งบางอย่างในตัวของตัวเอง
ความกดดันนี้จะถูกส่งผ่านไปทุกทิศทาง จากตัวอย่างพบการใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ ทะลัก
และ ฟุ้งกระแสนอกมาอย่างรุนแรง เป็นไปตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ คือกระแสน้ำที่
ไหลออกจากภาชนะที่บรรจุในช่วงแรกจะมีแรงดันค่อนข้างสูง เมื่อน้ำที่ไหลออกมาจาก
ภาชนะบรรจุมีปริมาณลดลงย่อมทำให้แรงดันน้ำลดลงด้วย เปรียบได้กับอานิสงส์จากบุญ
หากผู้ที่ทำบุญรู้จักวิธีการใช้ ในช่วงแรกบุญนั้นจะไหลทะลักออกมาและให้อานิสงส์มาก
หลังจากนั้นจึงจะลดระดับลงมา ซึ่งมนุษย์ต้องเติมบุญใส่ภาชนะอยู่เสมอ และอีกหนึ่ง
มุมมองคือการนำความบริสุทธิ์ของน้ำมาเปรียบกับบุญที่ไม่มีบาป ซึ่งเปรียบได้กับการมี
เชื้อโรคสิ่งสกปรกปะปนอยู่

1.8 [บุญ คือ พืช] พบว่าผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจคำว่า บุญ ผ่านการใช้แบบ
เปรียบว่าเป็นพืช ปรากฏใช้ถ้อยคำในวงความหมายที่เกี่ยวกับการเพาะปลูกพืช เช่น ออก
ดอก ออกผล งอกงาม เจริญเติบโต ให้ผลผลิต หว่าน ปลูก นาเนื้อดินดี บัณฑิต สามารถ
แสดงกระบวนการถ่ายทอดความหมายได้ดังนี้

วงความหมายต้นทาง		วงความหมายปลายทาง
[พืช]		[บุญ]
พืช	→	บุญ
การปลูกพืช	→	การทำบุญ
ผู้ปลูกพืช	→	ผู้ที่ทำบุญ
พื้นที่ในการปลูกพืช	→	สถานที่หรือบุคคลสำหรับการทำบุญ
ความเจริญงอกงามของพืช	→	บุญที่เพิ่มขึ้น
ผลผลิตจากการปลูกพืช	→	อานิสงส์จากการทำบุญ

ภาพที่ 13 แสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมนทัศน์ “บุญ” กับ “พืช”

- (1) ...ทานที่ให้แก่ท่านผู้อุทิศคุณยอมเป็นบุญมหาศาล ดังเดียวกับ**ธัญพืชที่หวานลงในนาเนื้อดินดีมีปุ๋ยอุดม** ย่อมจะงอกงามและให้ผลผลิตงดงามแก่ผู้หว่าน...

(บ.ส.ศิริ บุญยภาค, 2552, น. 46)

- (2) ...เปรียบเสมือนท่านได้**ปลูกต้นกุศล**ขึ้นมา 1 ต้น แล้วท่าน**เก็บกุศลผลบุญ**มาใช้ได้ตราบเท่าที่**ต้นกุศล**ที่ท่าน**ปลูก**ยัง**เจริญงอกงาม**...

(ส.ศิวโรจน์, 2565, น. 208)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่มองว่าบุญเป็นพืช ตั้งแต่การเลือกพื้นที่ในการปลูกพืช การหว่านเมล็ดพืช การดูแลรักษาให้พืชเจริญงอกงาม และการเก็บเกี่ยวผลผลิตมาใช้ เปรียบได้กับบุญที่จำเป็นต้องทำให้ถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา ตั้งแต่มนุษย์ผู้ทำบุญ การเลือกสถานที่หรือบุคคลเพื่อทำบุญ การเลือกวิธีการทำบุญ หากถูกวิธีและปฏิบัติได้ถูกต้องจะทำให้ได้รับอานิสงส์จากบุญนั้นอย่างเต็มที่

เปรียบกับการเก็บเกี่ยวผลผลิตจากพืชที่ปลูก มนุษย์ลงทุนปลูกพืชเพียงแค่ครั้งเดียวแต่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้อย่างต่อเนื่อง

ผู้วิจัยพบว่ามโนอุปลักษณ์บุญนำเสนอลักษณะเด่น (salient features) ของบุญที่มีความร่วมสมัย ต่างจากแนวคิดเดิมในพระไตรปิฎกที่มองว่าความเป็นไปของมนุษย์ในชาติปัจจุบันมาจากการกระทำในอดีตชาติ หากอยากมีชีวิตที่ดีในภพภูมิหน้ามนุษย์ต้องตั้งใจทำบุญในชาติปัจจุบันให้มาก แต่แนวคิดในปัจจุบันมองว่าบุญเป็นสิ่งที่ไม่ถูกจำกัดด้วยเวลา กล่าวคือการทำบุญในชาตินี้สามารถส่งผลต่อตัวผู้ทำบุญได้ทันทีโดยไม่ต้องรอถึงภพภูมิหน้า และบุญจะเป็นสิ่งติดตัวของผู้กระทำความดีซึ่งสามารถส่งผลต่อชีวิตของมนุษย์ได้ในทุกสถานการณ์ ไม่ว่าจะเป็นชีวิตปัจจุบัน ชีวิตในภพภูมิหน้า หรือแม้แต่ในสถานการณ์ที่ลำบาก บุญจะเป็นพลังที่ช่วยเกื้อหนุนและนำทางชีวิตมนุษย์ให้ไปในทิศทางที่ดี นอกจากนี้ บุญยังมีพลังในการชำระล้างสิ่งที่ไม่บริสุทธิ์หรือก็คือบาป สอดคล้องกับแนวคิดในคริสต์ศาสนาที่มองว่าบาปเป็นสิ่งสกปรกที่มนุษย์ต้องชำระล้างให้สะอาดเพื่อเข้าสู่อาณาจักรของพระเจ้าได้ แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ให้ความสำคัญกับความสะอาด ความบริสุทธิ์ และการฟื้นฟูจิตใจ สะท้อนมุมมองของมนุษย์ในสังคมร่วมสมัยว่าไม่ได้มองว่าบุญเป็นเพียงแค่เรื่องของศาสนาเท่านั้น แต่แนวคิดดังกล่าวยังหลอมรวมกลมกลืนไปกับชีวิตประจำวันด้วย

2. ถ้อยคำอุปลักษณ์และมโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับบาป

จากการวิเคราะห์ข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ที่เกี่ยวกับบาป และจัดเรียงตามความถี่ของการปรากฏใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ ผู้วิจัยพบถ้อยคำอุปลักษณ์ จำนวน 114 ถ้อยคำ ซึ่งนำมาจัดเป็นมโนอุปลักษณ์บาปได้จำนวน 6 มโนอุปลักษณ์ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงมโนอุปลักษณบพในหนังสือธรรมะร่วมสมัยภาษาไทย

มโนอุปลักษณ	ความถี่	ร้อยละ
1. [บพ คือ วัตถุสิ่งของ]	53	46.49
1.1 [บพ คือ วัตถุสิ่งของที่มีปริมาณ และน้ำหนัก]	21	18.42
1.2 [บพ คือ วัตถุสิ่งของในครอบครอง]	18	15.79
1.3 [บพ คือ วัตถุสิ่งของที่สร้างขึ้นได้]	14	12.28
2. [บพ คือ สิ่งสกปรก]	26	22.81
3. [บพ คือ สารที่มีฤทธิ์กัดกร่อน]	10	8.77
4. [บพ คือ ผล]	10	8.77
5. [บพ คือ ตัวผู้ต้ง]	9	7.89
6. [บพ คือ หนี้สิน]	6	5.26
รวม	114	100.00

2.1 [บพ คือ วัตถุสิ่งของ] ผู้วิจัยพบถ้อยคำอุปลักษณที่สะท้อนให้เห็นมโนอุปลักษณ [บพ คือ วัตถุสิ่งของ] ซึ่งแบ่งเป็น 3 มโนอุปลักษณย่อย ดังนี้

2.1.1 [บพ คือ วัตถุสิ่งของที่มีปริมาณ และน้ำหนัก] ผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจคำว่า *บพ* ผ่านการใช้แบบเปรียบเทียบว่าเป็นวัตถุสิ่งของที่มีปริมาณ และน้ำหนัก ซึ่งมนุษย์สามารถระบุปริมาณ เปรียบเทียบ วัดค่า ชั่งตวงน้ำหนักและจำนวนของวัตถุสิ่งของนั้น ๆ ได้ เช่น *มาก น้อย หนัก เบา* ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- (1) ...ต้องเร่งเพิ่มพลังบุญก่อน อย่างที่กล่าวไปแล้วว่าเมื่อยามวิบากกรรมไม่ดีเข้าและกำลังทำให้ชีวิตเรานวนวนนั้นเป็นเพราะบุญเราน้อยกว่าบพที่ทำมา หรือกรรมดีในตอนนั้นยังไม่มีกำลังพอที่จะต้านกรรมไม่ดีได้ เราควรเร่งสร้างบุญบารมีของเราเองอย่างเร่งด่วน...

(ฤทธิ์ญาณ, 2562, น. 93)

- (2) ...ทำบาปต่อผู้มีคุณมาก**บาปย่อมหนักมาก** ผู้ทำร้ายชีวิตบิดามารดาของตนจึง**บาปหนัก**พอ ๆ กับฆ่าพระอรหันต์ พอ ๆ กับทำร้ายร่างกายพระพุทธเจ้าเพียงแค่ฟกช้ำ พอ ๆ กับทำลายความสามัคคีของสงฆ์ เป็น**บาปหนัก**ถึงขั้นหมดสิทธิ์จะบรรลุมรรคผลและนิพพาน ...

(บ.ส.ศิริ บุญยภาค, 2552, น. 93)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่มองว่าบาปเปรียบได้กับวัตถุสิ่งของที่มีปริมาณ และน้ำหนัก สามารถลดหรือเพิ่มปริมาณและจำนวนได้ การที่มนุษย์กระทำบาปก็เปรียบได้กับการเพิ่มปริมาณของบาปจนมีน้ำหนักมากขึ้น และส่งผลที่ไม่ดีต่อมนุษย์ผู้กระทำบาปซึ่งมากหรือน้อยแตกต่างกันไปตามปริมาณที่มีอยู่ การทำบุญหรือทำความดีตามหลักพุทธศาสนาไม่สามารถลดปริมาณบาปของมนุษย์ได้ แต่จะชว้ยด้านทานหรือบรรเทาไม่ให้ปริมาณบาปที่สะสมเหล่านั้นส่งผลร้ายแรง

2.1.2 [บาป คือ วัตถุสิ่งของในครอบครอง] พบว่าผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจคำว่า *บาป* ผ่านการใช้แบบเปรียบว่าเป็นวัตถุสิ่งของในครอบครอง แต่เป็นวัตถุสิ่งของที่ไม่มีการครอบครอง ปรากฏใช้ถ้อยคำในวงความหมายที่เกี่ยวกับการครอบครองและได้รับติดตัว เช่น *ได้รับ ได้ติดตัว ได้ติดมา* สามารถแสดงกระบวนการถ่ายโยงความหมายได้ดังนี้

วงความหมายต้นทาง		วงความหมายปลายทาง
[วัตถุสิ่งของในครอบครอง]		[บาป]
สิ่งของในครอบครอง	→	บาป
การได้รับมาติดตัว	→	การทำบาป
ผู้ที่พกพา ผู้ที่ได้รับ	→	คนที่ทำบาป

ภาพที่ 15 แสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ “บาป” กับ “วัตถุสิ่งของในครอบครอง”

- (1) ...แค่เพียงทำร้ายมารดาเล็กน้อยยังส่งผลให้**ได้รับบาปกรรม**ถึงเพียงนั้น...

(ธ.ธรรมรักษ์, 2565, น. 147)

- (2) ...เพราะข้อปฏิบัติทั้งหลายนั้นเกี่ยวเนื่องไปถึงพระวินัยของสงฆ์ด้วย หากปฏิบัติผิดไม่ว่าจะด้วยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจข้าง แทนที่จะอัมบุญขึ้นอกขึ้นใจกลับไป จะ**ได้บาปติดตัวมา**อย่างไม่รู้ตัว โดยเฉพาะสุภาพสตรีทุกท่านที่อาจจะต้องระวังและใส่ใจในเรื่องนี้เป็นพิเศษ...

(อรรคเดช นนทะโชติ, 2556, น. 104)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาว่าบาปเป็นวัตถุสิ่งของที่มนุษย์สามารถมีไว้ในครอบครองได้เช่นเดียวกับบุญ แต่ในทางกลับกันผู้ใช้ภาษากลับมองว่าบาปเป็นวัตถุสิ่งของที่มนุษย์ไม่ยักได้ และไม่ต้องการจะครอบครองหรือได้รับจากผู้อื่น การกระทำที่ผิดหลักพุทธศาสนาจะทำให้มนุษย์ได้รับบาปติดตัวมาอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ไม่ว่าบุคคลผู้นั้นจะต้องการหรือไม่ บาปที่ได้รับมานั้นจะติดตัวผู้กระทำความบาปไปและส่งผลให้เกิดความไม่สบายกายสบายใจ

2.1.3 [บาป คือ วัตถุสิ่งของที่สามารถสร้างขึ้นได้] ผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจคำว่า *บาป* ผ่านการใช้แบบเปรียบเทียบว่าเป็นวัตถุสิ่งของที่สามารถสร้างขึ้นได้ ปรากฏใช้ถ้อยคำในวงความหมายที่เกี่ยวกับการสร้างวัตถุสิ่งของขึ้น มนุษย์สามารถสร้างสิ่งเหล่านั้นให้มีขนาดเล็กหรือใหญ่ได้ เช่น *สร้าง ก่อ* โดยสามารถแสดงกระบวนการถ้อยคำความหมายได้ดังนี้

วงความหมายต้นทาง		วงความหมายปลายทาง
[วัตถุสิ่งของที่สร้างขึ้นได้]		[บาป]
วัตถุสิ่งของที่สร้างขึ้นได้	→	บาป
การสร้างวัตถุสิ่งของ	→	การทำบาป
ผู้สร้างวัตถุสิ่งของ	→	คนที่ทำบาป
ขนาดของวัตถุสิ่งของ	→	ผลจากการทำบาป

ภาพที่ 16 แสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ “บาป” กับ “วัตถุสิ่งของที่สร้างขึ้นได้”

- (1) ...การทำให้คณะสงฆ์แตกแยกก็จักมีโทษมากเช่นกัน ถือเป็นอนันตริยกรรม ดังนั้นการสร้างบุญแก่สงฆ์ย่อมได้รับผลบุญและอานิสงส์มาก ขณะเดียวกัน **การสร้างบาป**แก่คณะสงฆ์ก็ได้บาปมากไม่ต่างกัน...

(แก้วธารา, 2558, น. 19)

- (2) ...พระภิกษุที่รับทานอาหารนั้นไป อาจเกิดเจ็บป่วย เพราะอาหารเป็นพิษ เพราะแม้จะทำทานถูกต้องตามหลักทุกอย่างแต่ของที่นำมาทำกลับไม่ค่อยประณีต ก็เป็นที่น่าเสียดายเพราะเป็น**การสร้างบาป**ให้แก่ผู้ถวายทานโดยไม่ตั้งใจ...

(ฤทธิญาโณ, 2562, น. 42)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่มองว่าบาปเปรียบได้กับวัตถุสิ่งของที่สร้างขึ้นได้ মানুষสามารถสร้างบาปได้เช่นเดียวกันกับการสร้างวัตถุหรือสิ่งก่อสร้างที่มีขนาดเล็กไปจนถึงขนาดใหญ่ ทั้งนี้ ขนาดของวัตถุสิ่งของที่สร้างขึ้นเหล่านั้นจะขึ้นอยู่กับกระทำความของมนุษย์ผู้สร้างบาป หากเป็นการกระทำที่รุนแรงหรือบาปที่ร้ายแรง ตามความหลักพุทธศาสนาจะทำให้วัตถุสิ่งของนั้นมีขนาดใหญ่และส่งผลร้ายแรงต่อตัวผู้สร้างบาป

2.2 [บาป คือ สิ่งสกปรก] ผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจคำว่า *บาป* ผ่านการใช้แบบเปรียบเทียบว่าเป็นสิ่งสกปรก ปรากฏใช้ถ้อยคำในวงความหมายที่เกี่ยวกับสิ่งสกปรก น่ารังเกียจ ต้องชำระล้างให้สะอาด เช่น *เลอะเทอะ เปอะเปื้อน ปนบาป บาปเจือปน สกปรก* สามารถแสดงกระบวนการถ่ายโยงความหมายได้ดังนี้

วงความหมายต้นทาง		วงความหมายปลายทาง
[สิ่งสกปรก]		[บาป]
สิ่งสกปรก สิ่งแปลกปลอม เชื้อโรค	→	บาป
การแปดเปื้อน เลอะเทอะ เจือปน	→	การทำบาป
ผู้ที่แปดเปื้อน เลอะเทอะ สกปรก	→	คนที่ทำบาป
การชำระร่างกาย การอาบน้ำ	→	การทำความดีตามหลักศาสนา

ภาพที่ 17 แสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ “บาป” กับ “สิ่งสกปรก”

- (1) ...บุญบริสุทธิ์ที่ไม่มี**บาปเจือปน** เหมือน**น้ำสะอาดบริสุทธิ์ที่ไม่มีเชื้อโรคสกปรก** หรือ**สิ่งที่แปลกปลอมเจือปน**มา ถ้าเราทำบุญทำความดี เราก็คจะได้บุญ ถ้าเราไม่ทำบุญไม่ทำความดี เราก็คจะไม่ได้บุญ...

(สุทธิญาณ, 2562, น. 94)

- (2) ...ข้อนี้มีความสำคัญสุด เพราะว่าคนจะทำบุญได้อย่างถูกต้อง ทำบุญเป็นบุญ ไม่สักแต่ว่าทำตามจารีตประเพณีจนบางที**เลอะเทอะเปอะเปื้อนปนบาป**ไป ก็ขึ้นอยู่กับความเห็น ความเข้าใจ ค่านิยม...

(บ.ส.ศิริ บุญยภาค, 2552, น. 168)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่เปรียบบาปกับสิ่งสกปรก สิ่งแปลกปลอม หรือเชื้อโรคที่ทำให้มนุษย์เปอะเปื้อน และทำให้ความบริสุทธิ์

มัวหมอง มนุษย์ผู้กระทำบาปจึงถูกมองว่าเป็นผู้มีสิ่งปนเปื้อนติดตัว และจำเป็นต้องชำระล้างความสกปรกนั้นออกไปให้หมดสิ้นผ่านการทำความดีหรือการปฏิบัติตนตามหลักธรรมแต่อย่างใดก็ตาม การชำระล้างบาปที่สกปรกเหล่านั้นย่อมไม่สามารถทำให้ร่างกายสะอาดได้ด้วยการชำระล้างเพียงครั้งเดียวหรือสองครั้ง เปรียบได้กับมนุษย์ที่ต้องอาบน้ำเป็นกิจวัตร เพราะการใช้ชีวิตประจำวันของมนุษย์ทำให้มนุษย์ได้รับสิ่งสกปรกติดตัวมาไม่ว่าจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ ดังนั้น การอาบน้ำหรือการชำระล้างร่างกายจึงจำเป็นที่จะต้องทำอย่างสม่ำเสมอเพื่อไม่ให้สิ่งสกปรกเหล่านั้นติดสะสมจนเกิดผลร้ายตามมา

2.3 [บาป คือ สารที่มีฤทธิ์กัดกร่อน] ผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจคำว่า *บาป* ผ่านการใช้แบบเปรียบเทียบว่าเป็นสารที่มีฤทธิ์กัดกร่อน ปรากฏใช้ถ้อยคำในวงความหมายเกี่ยวกับฤทธิ์หรือคุณสมบัติทางเคมีของสารที่มองว่าบาปมีลักษณะเป็นสิ่งที่สามารถกัดกร่อนและทำลายได้ เช่น *กัดกร่อน ทำลาย ทำลายล้าง* สามารถแสดงกระบวนการถ่ายโยงความหมายได้ดังนี้

วงความหมายต้นทาง [สารที่มีฤทธิ์กัดกร่อน]		วงความหมายปลายทาง [บาป]
สารที่มีฤทธิ์กัดกร่อน	→	บาป
ความเข้มข้นหรือฤทธิ์ของสารที่มากขึ้น	→	การสะสมบาปของมนุษย์
ความเข้มข้นหรือฤทธิ์ของสารที่ลดลง	→	การทำความดี ทำบุญตามหลักศาสนา
ความเจ็บปวดทรมานจากการโดนฤทธิ์ของสาร	→	ผลจากการทำบาป

ภาพที่ 18 แสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ “บาป” กับ “สารที่มีฤทธิ์กัดกร่อน”

- (1) ...เปรียบบาปเป็น*น้ำกรดที่กัดกร่อนทำลายทุกสิ่ง* ให้*พินาศสูญเสีย* เมื่อมีบุญคือน้ำ เติมลงไป...เติมลงไป ยิ่งมากเท่าไร *ฤทธิ์ของน้ำกรด*นั้นก็

ปีที่ 43 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2569)

คล้ายฤทธิ์ทำลายล้างเหมือนดังบาปที่เรา**มีติดตัว**มา เมื่อเราทำบุญให้มาก
เข้าไว้บาปก็จะ**คล้ายจากหนักเป็นเบา**...

(ทิพากร รินไธสงค์ และวิมล ถึงประชา, 2557, น. 135)

- (2) ...ผลของบาปนั้น**ให้ความร่ำร้อนทรมาณยิ่งกว่าไฟและยาพิษ หลายสิบ
หลายร้อยเท่า**นัก ทั้งยังเป็น**ความทรมาณที่ตามติดตัวบุคคล**ผู้นั้นไป นับ
หลายร้อยหลายพันชาติ...

(บ.ส.จิรี บุญยภาค, 2552, น. 164)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่มองว่าบาปเปรียบได้
กับสารที่มีฤทธิ์แบบน้ำกรดซึ่งสามารถกัดกร่อนสร้างความอันตราย ความเจ็บปวด และ
สร้างบาดแผลติดตัวบุคคลผู้ทำบาปได้ การทำความดีตามหลักพุทธศาสนาจะช่วยให้ฤทธิ์
ความเป็นภพนั้นเจือจางและเบาบางลงได้

2.4 [บาป คือ แผล] ผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจคำว่า *บาป* ผ่านการใช้แบบ
เปรียบว่าเป็นแผล บาดแผล หรือแผลเป็น ซึ่งปรากฏใช้ถ้อยคำในวงความหมายเกี่ยวกับ
แผล เช่น รอยแผล แผล ความทุกข์ทรมาน ความเจ็บปวด สามารถแสดงกระบวนการ
ถ่ายโยงความหมายได้ดังนี้

วงความหมายต้นทาง		วงความหมายปลายทาง
[แผล]		[บาป]
แผล บาดแผล รอยแผล	→	บาป
ผู้ที่ได้รับบาดแผลหรือมีรอยแผล	→	ผู้กระทำความบาป
การบาดเจ็บจนได้รับบาดแผล	→	การทำความบาป ความชั่ว
ความทุกข์ทรมานจากบาดแผล	→	ผลของการทำความบาป

ภาพที่ 19 แสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ “บาป” กับ “แผล”

- (1) ...ผู้อยู่ในฐานะที่จะเตือนเขาให้รู้จักวิบากของบาปและละเว้นไม่ทำบาปแต่
ไม่เตือน เท่ากับได้**สร้างรอยบาป**ขึ้นแก่ชีวิตของเขาอย่างตั้งใจ...

(บ.ส.ฉิริ บุญยภาค, 2552, น. 164)

- (2) ...ถึงไม่มีใครรู้เห็นหรือจับได้ แต่ชีวิตเขาก็จะรอดพ้นไปจากผลผิด **ผล**
บาปจะสร้างความทุกข์อย่างเจ็บปวดทรมานทางใจ ไม่ต่างกับ**โรคร้ายที่**
เกิดขึ้นภายในร่างกาย แม้จะไม่มีใครมองเห็น แต่**ความเจ็บปวดก็แสดง**
อาการ...

(ฤทธิญาโณ, 2562, น. 21)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่มองว่าบาปเปรียบได้
กับแผล ซึ่งหมายถึง **เนื้อหนังที่แตกแยกออกเพราะเป็นโรคหรือถูกของมีคม** เป็นต้น
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) โดยปกติเมื่อมนุษย์ได้รับบาดแผล ไม่ว่าจะเป็นการถูกของ
มีคมบาด การเกิดอุบัติเหตุจนได้รับบาดแผลมา บาดแผลเหล่านั้นจะส่งผลให้มนุษย์รู้สึก
เจ็บปวด หากไม่รักษาอาจทำให้บาดแผลนั้นติดเชื้อโรคจนนำไปสู่ความเจ็บปวดทรมาน
และถึงแม้ว่าจะรักษาอย่างถูกต้อง มนุษย์ผู้ได้รับบาดแผลก็ยังต้องใช้เวลาฟื้นฟู ซึ่งเมื่อเวลา
ผ่านไปบาดแผลเหล่านั้นก็จะกลายรอยแผลเป็นติดตัวไป เปรียบได้กับการทำบาป
เมื่อมนุษย์ทำบาป บาปเหล่านั้นจะกลายเป็นบาดแผลที่สามารถสร้างความเจ็บปวดทุกข์
ทรมานให้มนุษย์ผู้นั้น และเมื่อมนุษย์ได้รับผลจากการทำบาป บาปเหล่านั้นก็จะกลาย
สภาพเป็นร่องรอยหรือแผลเป็นที่รักษาไม่หายติดตัวต่อไป

2.5 [บาป คือ ตัวจุดรัง] ผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจคำว่า *บาป* ผ่านการใช้แบบ
เปรียบว่าเป็นตัวจุดรัง ปรากฏใช้ถ้อยคำในวงความหมายเกี่ยวกับการจุดรังหรือตั้งให้
ตกต่ำลง เช่น *กด จุดตั้ง เหนี่ยวรัง ขัดขวาง ตกต่ำ* สามารถแสดงกระบวนการถ้อย
ความหมายได้ดังนี้

วงความหมายต้นทาง		วงความหมายปลายทาง
[ตัวอุตรัง]		[บาป]
ตัวอุตรัง	→	บาป
ผู้ที่ถูกอุตรังหรือกดให้ต่ำลง	→	คนที่ทำบาป
การถูกกดหรืออุตรังให้ต่ำลง	→	ผลของการทำบาป

ภาพที่ 20 แสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมนทัศน์ “บาป” กับ “ตัวอุตรัง”

- (1) ...นั่นหมายความว่ากรรมชั่วหรือบาป**มีลักษณะกดหรืออุตรัง**ผู้ที่กระทำให้
ตกต่ำเข้าใกล้นรก...

(ส.ศิโรจน์, 2565, น. 71)

- (2) ...ไม่มีทางได้สำเร็จจอร์หันต์มรรคผล ไม่มีวันได้**หลุดพ้นจากบาปกรรม** ไม่มี
วันเข้าสู่ภนิพพาน...

(ส.ศิโรจน์, 2565, น. 148)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่มองว่าบาปเปรียบได้กับตัวอุตรัง ซึ่งเป็นลักษณะของอุปลักษณ์เชิงทิศทางการเคลื่อนที่ (*orientational metaphors*) คือ การทำความเข้าใจมนทัศน์หนึ่งจากประสบการณ์เกี่ยวกับทิศทางและพื้นที่ เช่น ขึ้นและลง เข้าและออก บนและล่าง (Kövecses, 2010) หากผู้ใช้ภาษามองมองต่อ *บุญ* ว่าเป็นตัวช่วยสนับสนุนให้มนุษย์มีชีวิตที่ดีขึ้น แต่ในทางกลับกันผู้ใช้ภาษามองว่า *บาป* เป็นตัวอุตรังซึ่งเป็นทิศทางตรงกันข้าม การที่มนุษย์ถูกดึง กด อุตรัง หรือขัดขวางนั้น เปรียบได้กับการทำบาปที่ทำให้มนุษย์ตกต่ำและไม่สามารถเข้าสู่การนิพพาน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของพุทธศาสนา ยิ่งบาปนั้นรุนแรงก็ยิ่งไปอุตรังให้มนุษย์เข้าใกล้ความทุกข์ได้มากขึ้น

2.6 [บาป คือ หนี้สิน] ผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจคำว่า *บาป* ผ่านการใช้แบบเปรียบว่าเป็นหนี้สิน ปรากฏใช้ถ้อยคำในวงความหมายเกี่ยวกับเงินซึ่งเป็นลักษณะหนี้สิน ซึ่งมนุษย์ต้องคืนหรือชดใช้ เช่น *ชดใช้ หักลบ ถอยหลัง* สามารถแสดงกระบวนการถ่ายโยงความหมายได้ดังนี้

วงความหมายต้นทาง		วงความหมายปลายทาง
[หนี้สิน]		[บาป]
หนี้สิน	→	บาป
ผู้ที่เป็นหนี้	→	คนที่ทำบาป
การชดใช้หนี้	→	การรับผลจากการทำบาป

ภาพที่ 21 แสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ “บาป” กับ “หนี้สิน”

- (1) ...คงเป็นบาปเป็นกรรมให้ต้อง*ชดใช้*กันแน่ไม่ชาตินี้ก็ชาติหน้า เพราะมนุษย์ทุกคนอยู่ภายใต้กฎแห่งกรรมอย่างเท่าเทียมกัน...

(ปราณี ทินราช, 2551, น. 31)

- (2) ...ต้องสร้างความสมดุลของ*บุดลบุญกรรมประจำวัน ประจำเดือน และประจำปี*อยู่เสมอว่า ชีวิตในรูปแบบที่ทำอยู่นี้เมื่อ*หักลบส่วนต่าง*ระหว่างบุญกับบาปแล้วเป็นอย่างไร น่าพอใจ ยังปลอดภ้ยสบายใจอยู่ มี*อัตราการเติบโตของกำไรชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอหรือไม่ ย่ำอยู่กับที่*หรือว่า*ถอยหลัง ...*

(อรรคเดช นนทะโชติ, 2556, น. 149)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่มองว่าบาปเปรียบได้กับหนี้สิน ซึ่งผู้ที่เป็นหนี้จำเป็นต้องชดใช้เงินให้กับผู้ที่เป็นเจ้าหนี้ ซึ่ง *หนี้* หมายถึง *เงินที่*

ผู้หนึ่งติดค้างอยู่จะต้องใช้ให้แก่อีกผู้หนึ่ง *หนี้สินก็ว่า* (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) เปรียบได้กับผู้ทำบาปที่ต้องชดใช้ด้วยการรับผลของบาป นอกจากนี้ จากตัวอย่างที่ 2 ยังเปรียบเทียบบาปกับต้นทุนหรือหนี้สินที่ปรากฏอยู่ในระบบงบบุลของชีวิต ซึ่งจะถูกหักลบออกจากบุญเพื่อให้ได้กำไรชีวิตที่สามารถวัดได้เป็นระยะเวลาประจำวัน เดือน และปี สะท้อนให้เห็นว่าบาปมิได้ถูกมองในแง่ของการลงโทษทางจิตวิญญาณแบบที่เป็นนามธรรมเท่านั้น แต่ยังสามารถแปลงให้อยู่ในรูปแบบที่จับต้องและประเมินผลได้ผ่านการปรากฏแบบเปรียบเทียบที่อยู่ในวงความหมายของการเงิน ได้แก่ *งบบุลประจำวัน ประจำเดือน ประจำปี* ผู้ใช้ภาษามองว่าการกระทำดีและไม่ดีของมนุษย์เปรียบได้กับการทำบัญชีเงินฝาก หากหักลบยอดเงินในบัญชีแล้วยอดเงินไม่ติดลบแสดงให้เห็นว่ามีบุญมากกว่าบาป แต่ในทางกลับกัน หากหักลบแล้วยอดเงินในบัญชีติดลบแสดงว่ามีบาปมากกว่าบุญ ส่งผลให้เจ้าของบัญชีเป็นหนี้สินและต้องตามชดใช้หนี้ต่อไป

ผู้วิจัยพบโมโนอุปลักษณ์บาปที่นำเสนอลักษณะเด่น (salient features) ของบาปว่ามีการสืบทอดแนวคิดเดิมในพระไตรปิฎกที่ถูกกำหนดโดยกรอบแนวคิดของศาสนา ซึ่งเป็นการเน้นย้ำว่าบาปคือการทำผิดหลักศาสนา ทั้งยังสร้างความเดือดร้อนให้ตนเองและผู้อื่น ผลของบาปก่อให้เกิดความทุกข์หรือสภาวะไม่พึงประสงค์ บาปที่มนุษย์ประสบในชาติปัจจุบันเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากการพกบาปติดตัวมาตั้งแต่อดีตชาติ หากมนุษย์ยังกระทำบาปอยู่จะทำให้ได้รับความลำบากทั้งในชาติปัจจุบัน และส่งผลต่อเนื่องไปจนถึงภพภูมิหน้า นอกจากการสืบทอดแนวคิดเดิมแล้วนั้น ในปริจเฉทหนังสือธรรมะร่วมสมัย ผู้วิจัยยังพบว่าแนวคิดบาปได้มีการขยายมุมมองและใช้แบบเปรียบเทียบที่ร่วมสมัยสอดคล้องกับบริบททางสังคมในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น เช่น การมองว่าบาปเป็นหนี้สินที่ต้องชดใช้ บาปเป็นสิ่งสกปรกที่แพร่กระจายเกาะติดมนุษย์ ทั้งนี้ก็เพื่อให้แนวคิดบาปดังกล่าวยังสามารถนำมาใช้ควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมยุคปัจจุบันและสืบทอดต่อไปในอนาคตได้

สรุปและอภิปรายผล

บทความวิจัยนี้ศึกษาอุปลักษณะบุญและบาปในหนังสือธรรมะร่วมสมัยภาษาไทย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือธรรมะร่วมสมัยภาษาไทยที่เผยแพร่ในช่วง พ.ศ. 2550-2565 ตามร้านหนังสือชั้นนำ ผลการศึกษาพบถ้อยคำอุปลักษณะทั้งสิ้น 1,071 ถ้อยคำ โดยเป็นถ้อยคำอุปลักษณะบุญ จำนวน 957 คำ ซึ่งสะท้อนมโนทัศน์เกี่ยวกับบุญ จำนวน 8 มโนอุปลักษณะ ได้แก่ 1. [บุญ คือ วัตถุสิ่งของ] 2. [บุญ คือ พลังงาน] 3. [บุญ คือ เงิน] 4. [บุญ คือ ตัวช่วย] 5. [บุญ คือ อาหาร] 6. [บุญ คือ เครื่องชำระล้าง] 7. [บุญ คือ น้ำ] และ 8. [บุญ คือ พืช] ถ้อยคำอุปลักษณะบาป จำนวน 114 คำ ซึ่งสะท้อนมโนทัศน์เกี่ยวกับบาป จำนวน 6 มโนอุปลักษณะ ได้แก่ 1. [บาป คือ วัตถุสิ่งของ] 2. [บาป คือ สิ่งสกปรก] 3. [บาป คือ สารที่มีฤทธิ์กัดกร่อน] 4. [บาป คือ บาดแผล] 5. [บาป คือ สิ่งฉุฉฉู] และ 6. [บาป คือ หนี้สิน]

จากการศึกษามโนอุปลักษณะบุญและบาปในหนังสือธรรมะร่วมสมัยภาษาไทย ผู้วิจัยพบว่าผู้ใช้ภาษาไทยได้นำสิ่งต่าง ๆ ที่คุ้นเคยรอบตัวซึ่งเป็นสิ่งที่มีความเป็นรูปธรรมมากกว่า มาเป็นเครื่องมือเพื่อถ่ายทอดแนวคิดเรื่องบุญและบาปในพุทธศาสนาผ่านปริศนาหนังสือธรรมะร่วมสมัย สอดคล้องกับทฤษฎีอรรถศาสตร์ปริชาณ (cognitive semantics) ของเลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 2003) ที่กล่าวไว้ว่า อุปลักษณะ หมายถึง รูปภาษาที่แสดงการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งให้เป็นอีกสิ่งหนึ่ง โดยการนำสิ่งที่เป็นรูปธรรมซึ่งหล่อหลอมจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันมาทำความเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมให้ชัดเจนยิ่งขึ้นผ่านการเชื่อมโยงแวดวงมโนทัศน์สองวง พบประเด็นอภิปรายดังนี้

ประการแรก ผู้วิจัยพบว่ามโนอุปลักษณะบุญและบาปในหนังสือธรรมะร่วมสมัยมีการสืบสานแนวคิดดั้งเดิมจากพระไตรปิฎก แต่มีการนำเสนอโดยอุปลักษณะที่มีรายละเอียดและใช้แบบเปรียบเทียบ (source domain) ที่มาจากวิถีชีวิตในสังคม แสดงให้เห็นว่าแนวคิดดังกล่าวได้เข้าไปอยู่ในระบบความคิด ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยที่ยังคงให้ความสำคัญกับหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนา ในด้าน

การเลือกใช้แบบเปรียบเทียบและถ้อยคำอุปลักษณ์ ผู้วิจัยพบว่าหนังสือธรรมะร่วมสมัยมีแนวโน้มในการใช้อุปลักษณ์เชิงวัตถุ (ontological metaphors) ที่มีความชัดเจนเป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับประสบการณ์ของผู้คนในยุคปัจจุบัน โดยอุปลักษณ์เชิงวัตถุคือกระบวนการที่มนุษย์ใช้ในการทำความเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมผ่านการเปรียบเทียบกับสิ่งของ วัตถุ หรือหน่วยที่แยกออกมาได้ชัดเจน (Lakoff & Johnson, 1980, pp. 25-30) หนังสือธรรมะร่วมสมัยมักมีการเลือกใช้สิ่งที่เป็นรูปธรรมในชีวิตประจำวันเป็นแบบเปรียบเทียบ เช่น การเปรียบบุญเป็นเครื่องฟอกอากาศที่ช่วยให้จิตใจบริสุทธิ์ เปรียบบุญเป็นเงินทุนที่สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิต หรือการเปรียบบาปเป็นสิ่งสกปรกที่ต้องกำจัด และบาดแผลที่สร้างความเจ็บปวดและต้องได้รับการรักษา อุปลักษณ์เหล่านี้สะท้อนถึงความพยายามของผู้เขียนในการทำให้แนวคิดดังกล่าวสามารถเข้าใจได้ง่าย และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในยุคปัจจุบัน ผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นอภิปรายดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของเลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980, pp. 25-30) ที่มองว่าอุปลักษณ์เป็นกลไกสำคัญในการทำความเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมผ่านสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น การเปรียบบุญเป็นพลังงานหรือเครื่องฟอกอากาศ ช่วยให้แนวคิดทางศาสนาเข้าถึงได้ง่ายขึ้น ทั้งยังสอดคล้องกับกิบส์ (Gibbs, 2006, pp. 20-22) ที่เสนอว่าการเข้าใจอุปลักษณ์มีรากฐานจากประสบการณ์ทางกายภาพของมนุษย์ และเกิดผ่านกระบวนการจำลองในจิตใจ ขณะที่โคเวสเซส (Kövecses, 2010, pp. 233-236) สนับสนุนให้เห็นว่าอุปลักษณ์สามารถแปรเปลี่ยนตามวัฒนธรรมและยุคสมัย ซึ่งอธิบายได้ว่าทำไมหนังสือธรรมะจึงเลือกใช้แบบเปรียบเทียบที่ใกล้เคียงกับชีวิตประจำวันของผู้อ่านในบริบทร่วมสมัย

ประการที่สอง ผู้วิจัยเห็นว่ามโนอุปลักษณ์บุญในหนังสือธรรมะร่วมสมัยภาษาไทยที่ปรากฏใช้มากที่สุดคือ [บุญ คือ วัตถุสิ่งของ] สอดคล้องกับงานวิจัยของอำนาจ ปักขาสุข (2559) ที่ศึกษา *มโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับบุญในภาษาไทย: กรณีศึกษากลุ่มสาธารณะในเฟซบุ๊ก* ซึ่งเป็นการศึกษาในกลุ่มข้อมูลที่มีความร่วมสมัยเช่นเดียวกัน สะท้อนให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาว่าเปรียบบุญได้กับวัตถุสิ่งของที่มนุษย์ต้องการครอบครอง จึงต้องกระทำความดีตามหลักพุทธศาสนาเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งเหล่านั้น เมื่อได้รับมาผู้นั้นก็มี

หน้าที่ที่ต้องเก็บรักษา พกพาติดตัวไว้สำหรับภพภูมิหน้าตามความเชื่อในพุทธศาสนาที่เชื่อในวัฏสงสาร นอกจากนี้ มโนอุปลักษณ์ [บุญ คือ พลังงาน] [บุญ คือ เงินทุน] และ [บุญ คือ ตัวช่วย] ที่ผู้วิจัยค้นพบเพิ่มเติมจากงานวิจัยที่กล่าวไว้ แสดงให้เห็นว่าในปริเฉทหนังสือธรรมะที่แต่งโดยพระสงฆ์หรือฆราวาสผู้ที่เชี่ยวชาญในหลักธรรมคำสอนมากกว่าบุคคลทั่วไปในกลุ่มสาธารณะเพศบุ๋ก ได้ขยายความหมายเพิ่มเติมเพื่อแสดงให้เห็นอานิสงส์จากการทำบุญและใช้แบบเปรียบเทียบที่ให้ประโยชน์หากมีไว้ครอบครอง เช่น พลังงานที่เป็นแหล่งกำเนิดของความสะดักสะบวย เงินทุนที่ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต ตัวช่วยที่มีไว้สนับสนุนและพึ่งพายามยากลำบาก ดังนั้น แนวคิดเรื่องบุญที่ปรากฏในหนังสือธรรมะร่วมสมัยเป็นเครื่องยืนยันได้ว่ามนุษย์นั้นให้ความสำคัญกับบุญและการทำความดีเพราะเชื่อว่าจะได้รับผลตอบแทนที่ดี ข้อค้นพบเกี่ยวกับมโนอุปลักษณ์ [บาป คือ สิ่งสกปรก] ในหนังสือธรรมะร่วมสมัยภาษาไทยสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนพล เอกพจน์ (2566) ที่ศึกษา *อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์บาปในภาษาไทย* โดยเก็บข้อมูลจากห้องสนทนาศาสนาบนเว็บไซต์พันทิปซึ่งเป็นปริเฉทที่มีความร่วมสมัยเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ มโนอุปลักษณ์อื่น ๆ เช่น [บาป คือ ตัวตุ้มนรก] [บาป คือ แผล] [บาป คือ หนี้สิน] ต่างก็สะท้อนมุมมองด้านลบของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อแนวคิดเรื่องบาปว่ามนุษย์ไม่ควรไปยุ่งเกี่ยว สอดคล้องกับทิวสิน อินทสระ (2549) กล่าวว่า *บาปเมื่อแปดเปื้อนส่วนใด ย่อมทำส่วนนั้นให้เศร้าหมอง บาปจึงเป็นของโสโครกที่ไม่มีตัวตนแต่ก็รู้ได้* และในงานวิจัย *อุปลักษณ์เกี่ยวกับบาปในคัมภีร์ไบเบิล* ของคูซ็อก (Kuczok, 2018) ที่เป็นกลุ่มข้อมูลในศาสนาคริสต์ก็ยิ่งปรากฏมโนอุปลักษณ์ [บาป คือ สิ่งสกปรก] สะท้อนให้เห็นทัศนคติเชิงลบของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อแนวคิดเรื่องบาปถึงแม้จะนับถือศาสนาต่างกัน

ประการสุดท้าย ผู้วิจัยสังเกตว่ามโนอุปลักษณ์บุญและบาปมีความเหมือนและความแตกต่างกัน ถึงแม้มโนอุปลักษณ์บุญและบาปจะมีบางส่วนที่ปรากฏแบบเปรียบเทียบกัน เช่น วัตถุสิ่งของ แต่หากพิจารณาถ้อยคำอุปลักษณ์รวมไปถึงบริบทในการใช้แบบเปรียบเทียบที่เหมือนกัน พบว่าผู้ใช้ภาษาใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์แตกต่างกันแบบคู่ตรงกันข้าม กล่าวคือมีการใช้ถ้อยคำเพื่อสื่อว่าบุญเป็นสิ่งที่มนุษย์ปรารถนาและต้องการ เช่น *อยากให้*

บุญเพิ่มขึ้น *อยากได้รับบุญ อยากสร้างบุญ* ต่างจากบาปที่ใช้ถ้อยคำเพื่อสื่อว่ามนุษย์ไม่ต้องการบาป เช่น *อยากให้บาปลดลง ไม่อยากมีบาป อย่าก่อบาป อย่าสร้างบาป* และหากเปรียบเทียบแนวคิดที่เป็นลักษณะคู่ตรงกันข้ามในงานวิจัยอื่น ๆ ได้แก่ งานวิจัยของ รัชนิยา กลิ่นน้ำหอม (2556) ที่ศึกษา *อุปลักษณะความสุขในบล็อกไทย* งานวิจัยของ ธนพล เอกพจน์ และวิรัช วงศ์กันันท์วัฒนา (2558) ที่ศึกษา *อุปลักษณะความสุขในภาษาไทย* จะแสดงให้เห็นโมเดลอุปลักษณะที่มีแบบเปรียบเทียบเป็นคำที่สื่อความหมายตรงข้ามกัน เช่น [สุข คือ วัตถุสิ่งของที่มีมูลค่า] และ [ทุกข์ คือ สิ่งปฏิกูล] นอกจากนี้ เมื่อพิจารณา ลักษณะเด่น (salient features) ที่ปรากฏร่วมและถูกซ้ำเน้น ทั้งบุญและบาปต่างก็พบ ลักษณะเด่นที่มีความตรงข้ามกัน คือบุญเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้รับประโยชน์จากการมีไว้ครอบครอง ในขณะที่บาปเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องการจะกำจัดทิ้งและส่งผลให้ผู้ที่ถือครองตกอยู่ในสภาวะที่ลำบาก หากลองพิจารณางานวิจัยที่ศึกษาอุปลักษณะเกี่ยวกับแนวคิดในศาสนาเรื่องอื่น ๆ เช่น ปิยภรณ์ อบแพทย (2552) ที่ศึกษา *อุปลักษณะชีวิตในหนังสือธรรมะ* ยมลภัทร ภัทรคุปต์ (2553) ที่ศึกษา *อุปลักษณะความตายในหนังสือธรรมะ* และ สิริมา เชียงเชาวไว (2556) ที่ศึกษา *อุปลักษณะเกี่ยวกับธรรมะในปาฐกถาธรรมของพุทธทาสภิกขุ* จะพบว่าตัวผู้ใช้ภาษาใช้ถ้อยคำอุปลักษณะและโมเดลอุปลักษณะเป็นเครื่องมือเพื่อถ่ายทอดแนวคิดต่าง ๆ ในพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน

ในการศึกษามโนอุปลักษณะบุญและบาปในหนังสือธรรมะร่วมสมัยนั้นแสดงให้เห็นถึงการสืบทอดแนวคิดของบุญและบาปเดิมในพระไตรปิฎกสู่หนังสือธรรมะร่วมสมัยที่นำเสนอโดยแบบเปรียบเทียบที่มีรายละเอียดเพื่อถ่ายทอดและขยายความเข้าใจ รวมถึงการใช้แบบเปรียบเทียบที่เป็นสิ่งใกล้ตัวหรือมาจากวิถีชีวิตของคนในสังคมร่วมสมัย เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความคิดได้ชัดเจนมากขึ้น และช่วยในการโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านเชื่อถือจนนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติตามคำสอนในหนังสือธรรมะร่วมสมัยเหล่านี้ ดังนั้น ข้อค้นพบสำคัญเกี่ยวกับอุปลักษณะบุญและบาปในหนังสือธรรมะร่วมสมัยในงานวิจัยนี้ แสดงถึงพัฒนาการของการใช้อุปลักษณะเป็นเครื่องมือนำเสนอหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาที่มีการปรับตัวเพื่อให้เข้าถึงคนหลากหลายกลุ่มและเป็นประโยชน์ต่อการดำรงพุทธศาสนาต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

แก้วธารา. (2558). *เพิ่มบุญด้วยสังฆทาน*. กรุงเทพฯ: นานา.

จิตกาล และอมตะ เทพรักษา. (2564). *กรรมฐานเปิดบุญ ตัดกรรมทำให้ร้าย*. กรุงเทพฯ: แอปป์บุ๊ก.

จิตตวชิระ. (2554). *ไปวัดอย่างไรให้ได้บุญมาก*. กรุงเทพฯ: แอปป์บุ๊ก.

ของซาร์ จัมยัง เคียนเซ. (2565). *จาริกในรอยบุญ: สิ่งควรรู้ก่อนไปเยือนสังฆเวชนียสถาน* (พินทุสร ติวตานนท์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: สวนเงินมีมา.

ณปภัช พิมพิ์. (2560). *สถานะของสาร*. สืบค้นเมื่อ 18 มกราคม 2568 จาก <https://www.scimath.org/lesson-chemistry/item/7078-2017-05-28-02-15-42>

ทิพากร รินไธสงค์ และวิมล ถึงประชา. (2557). *เปิดบุญรวย หยุตกรรมจน*. กรุงเทพฯ: ฟีอาร์ พับลิชชิ่ง.

ธ.ธรรมรักษ์. (2565). *ปาฏิหาริย์เชื่อมบุญ ตอน ปิดทางจน เปิดทางรวย*. กรุงเทพฯ: แอปป์บุ๊ก.

ธนพล เอกพจน์. (2566). อุปลักษณะเชิงมนทัศน์บาปในภาษาไทย. *ข้อพระยอม*, 34(1), 13-42.

ธนพล เอกพจน์ และวิรัช วงศ์ภินันท์วัฒนา. (2558). *อุปลักษณะความทุกข์ในภาษาไทย* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.

นิติ เอียวศรีวงศ์. (2542). *ปัญญาชนกับสังคมไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มติชน.

บ.ส.ศิริ บุญยภาค. (2552). *อิมเมจและเบรมสลุด้วยบุญต้นทุนถูก*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์บุ๊คส์.

ปราณี ทินราช. (2551). *เหลือเชื่อ บุญ กุศล ส่งผลได้จริง!*. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.

- ปิยภรณ์ อบแพทย. (2552). *อุปลักษณะเกี่ยวกับชีวิตในหนังสือธรรมะ* (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พรรณทิพา พิชัยลักษณ์. (2563). *กินเพื่ออยู่ ไม่ใช่ออยู่เพื่อกิน การเลือกกินอย่างใส่ใจเพื่อโลกที่ดีกว่า*. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2568 จาก <https://www.scholarsofsustenance.org/post/กิน-เพ-ออยู่-ไม่-ใช-อยู่-เพ-อกิน-การเล-อกกิน-นอย-างใส่ใจเพ-อโลกท-ด-กว-า>
- ไพศาล วิสาโล, พระ. (2552). *ทำบุญให้ฉลาด*. กรุงเทพฯ: เนชั่นบุ๊คส์.
- ยมลภัทร ภัทรคุปต์ (2553). *อุปลักษณะความตายในหนังสือธรรมะ* (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- รัชนิยา กลิ่นน้ำหอม. (2556). *อุปลักษณะความสุขในบล็อกไทย. สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 14(2), 132-138.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ฤทธิญาโณ. (2562). *ลดกรรม เป็ดบุญ หนุนให้รุ่งเรืองตลอดกาล*. กรุงเทพฯ: แสบปู้ปู้.
- วสิน อินทสระ. (2549). *พุทธจริยศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ธรรมดา.
- วิจิตา คะแนนสิน และณัฐมน สุนทรมีเสถียร. (2564). *เหตุผลที่เราควรมี ‘Support System’ ใครสักคนที่เป็น ‘พื้นที่ปลอดภัย’ ให้ขบไหล่ในวันเหนื่อยล้า*. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2568 จาก <https://becommon.co/life/heart-support-system/>
- ส.ศิริโรจน์. (2565). *ทำบุญให้ “รวย” เพิ่ม “ทุน” ชีวิต ด้วยปาฏิหาริย์แห่งบุญ 108*. กรุงเทพฯ: Feel Good.

- สมิติเวช. (2567). *pm 2.5 คืออะไร เกิดจากอะไร ทำความเข้าใจและป้องกันฝุ่นไปพร้อมกัน*. สืบค้นเมื่อ 19 มกราคม 2568 จาก <https://samitivejchinateown.com/th/article/health/what-is-pm-2.5>
- สิริมา เชียงขาวไว. (2556). *อุปลักษณะเกี่ยวกับธรรมชาติในปาฐกถาธรรมของพุทธทาสภิกขุ (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย)*. มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- อรรถเดช นนทะโชติ. (2556). *เบิกบุญเปลี่ยนชีวิต ลิขิตได้ด้วยตัวเรา*. กรุงเทพฯ: เนชั่นบุ๊คส์.
- เอกพล ดวงศรี. (2561). *กรรม: อุปลักษณะเชิงมนทัศน์ที่สะท้อนความเชื่อในสังคมไทย. วิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 10(1), 86-102.
- อานาจ ปักชาสุข. (2559, 17 มิถุนายน). *มโนอุปลักษณะเกี่ยวกับบุญในภาษาไทย: กรณีศึกษากลุ่มสาธารณะในเฟซบุ๊ก [เอกสารนำเสนอ]*. การประชุมวิชาการระดับชาติ SMARTS ครั้งที่ 6 หัวข้ออัตลักษณ์แห่งเอเชีย 2016. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อานาจ ปักชาสุข. (2562). *วาทกรรมเกี่ยวกับ “บุญ” ในสื่อสาธารณะ (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย)*. มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- อานาจ ปักชาสุข และสมชาย สำเนียงงาม. (2561). *อุดมการณ์เชิงธุรกิจในวาทกรรมเกี่ยวกับบุญในหนังสือธรรมะ: ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์. วรรณวิทัศน์*, 18, 105-137.
- KPP Advice Center. (2565). *เงินมีหน้าที่อะไร ทำไมเงินดิจิทัลยังแทนไม่ได้*. สืบค้นเมื่อ 19 มกราคม 2568 จาก <https://advicecenter.kkpf.com/th/money-matter/functions-and-characteristics-of-money>
- National Power Supply. (2566). *พลังงานสะอาด พลังงานจากธรรมชาติที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม*. สืบค้นเมื่อ 19 มกราคม 2568 จาก

<https://www.npsplc.com/th/updates/blog/655/พลังงานสะอาด-พลังงานจากธรรมชาติที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม>

ภาษาต่างประเทศ

- Evans, V., & Green, M. (2006). *Cognitive linguistics: An introduction*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Gibbs, R. W. (2006). *Embodiment and cognitive science*. New York: Cambridge University Press.
- Kövecses, Z. (2002). *Metaphor: A practical introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Kövecses, Z. (2010). *Metaphor: A practical introduction* (2nd ed). Oxford: Oxford University Press.
- Kuczok, M. (2018). *The biblical metaphors of sin: A cognitive-semantic perspective on the English version of the Bible*. Retrieved April 4, 2024, from https://www.researchgate.net/publication/325111866_THE_BIBLICAL_METAPHORS_OF_SIN_A_COGNITIVESEMANANTIC_PERSPECTIVE_ON_THE_ENGLISH_VERSION_OF_THE_BIBLE
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago: Chicago University Press.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (2003). *Metaphors we live by* (2nd ed). Chicago: Chicago University Press.